

СЛОВО ПРОСВІТИ

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

14 (391), 5–11 квітня 2007

ВІТАЄМО З ВЕЛИКОДНЕМ!

ПАСХАЛЬНЕ ПОСЛАННЯ ПАТРІАРХА КИЇВСЬКОГО І ВСІЄ РУСИ—УКРАЇНИ ФІЛАРЕТА

Преосвященним архіпастирем, боголюбивим пастирем, чесному чернецтву та всім вірним Української Православної Церкви Київського патріархату

Дорогі браття і сестри!

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Першим словом воскреслого Ісуса Христа, з яким Він звернувся до жон-мироносиць, цих перших благовісниць Його Воскресіння, було: “Радуйтеся!” Чому вони повинні були радуватися? Не тільки тому, що побачили живим свого Учителя, а тому, що була переможена смерть у людській природі. В особі воскреслого Ісуса Христа людська природа визволилася від гріха і смерті. Ця світла звістка наповнила серця жон-мироносиць, а згодом і серця апостолів невимовною радістю. Апостольське благовістування відтоді почало зводитися до Воскресіння Ісуса Христа, а значить, до перемоги над смертю. Смерть є найбільшим ворогом людей. Вона припиняє людську діяльність і перетворює на ніщо труди людини.

Звістка про Воскресіння Христа і донині така сама радісна і так само переповнює наші серця духовною радістю. Вона пронеслася по всьому світу і полонила душі віруючих людей. До неї горнуть всі стражденні та обтяжені долею, шукаючи в ній душевного заспокоєння.

Воскресіння Христове є наріжним каменем християнства, без віри у воскресіння християнства немає і не може бути. Святий апостол Павло говорить: “Якщо Христос не воскрес, то віра ваша марна” (1 Кор. 15, 17). Але Христос воскрес силою Свого Божества. Інакше й бути не могло, бо неможливо було, щоб “тління втримало Начальника життя”. Своім воскресінням із мертвих Христос переконливо довів, що Він є Бог, Який з’єднався з людською природою, і що Його вчення — це Божественне одкровення, дане людям.

І коли Церква Христова урочисто святкує “смерті умертвлення”, коли в християнських храмах з уст пастирів Церкви лунає повне захвату привітання: “Христос воскрес!” і коли у відповідь на це паства, що наповнює храми, єдиними вустами з глибини свого серця радісно відповідає: “Воістину воскрес!” — відчувається непохитна віра християн у Воскресіння Христа.

Воскресіння Христове стало запорукою вічного життя людства. У час смутку і скорботи, коли ми переживаємо смерть наших близьких, Воскресіння Христове вселяє в наші серця велику надію. Воно дає нам бадьорість і силу, щоб перемагати сум і тугу. Воскресіння Христове єднає живих і померлих в одну сім’ю. Воскресіння Христове дарувало людині найсолодшу радість.

Воскресіння Христове спонукає нас боротися з гріхом. Воно запалює нас прагнути моральної чистоти, святості. Воно навчає нас бачити в кожній людині брата і сестру, образ і подобу Божу. Воскресіння Христове надихає нас на боротьбу проти неправди і кривди. Воно надихає нас на труд і побожне життя.

З істини Воскресіння Христового ви-

пливає і погляд на земне життя як на початок вічного життя. Ця істина спонукає християнина не тільки дбати про особисту духовну довершеність, а й активно брати участь у побудові такого суспільства, в якому пануватимуть мир і справедливість, братерська співдружність і достаток плодів земних.

Апостол Павло каже: “Браття мої, що тільки істинне, що чесне, що справедливе, що чисте, що любе, що гідне слави, що тільки чеснота й похвала, про те помишляйте” (Флп. 4,8). Ці слова апостола Павла повинні бути дороговказом для всіх нас, як треба жити і діяти в наш час. Не треба впадати у відчай, коли бачимо навколо себе несправедливість, неправедне збагачування, владолубство та інші пороки сучасного світу. На Голгофі теж панували неправда і зло, але Христос Своім Воскресінням переміг не тільки смерть, а й усіляке зло.

Історія вчить нас, що в житті завжди перемагають правда і любов, бо з ними Бог. Тому той, хто з’єднав себе з неправдою, приречений на поразку. Воскресіння Христове — яскравий доказ цього.

Вітаю вас, преосвященні архіпастирі, всесесні отці, дорогі браття і сестри, зі святом Воскресіння Христового! Поздоровляю з Пасхою Христовою Президента України Віктора Ющенка, Верховну Раду України, Уряд, Збройні сили України, християн усіх Церков і весь український народ! Сердечно вітаю зі світлоносним святом усе українство в усіх країнах світу, на всіх континентах Землі!

Нехай воскреслий Господь оновить наші духовні сили на добрі справи для блага утворення в Україні єдиної Помісної Української Православної Церкви, для подальшого зміцнення та процвітання Української держави і для покращання добробуту людей, на славу Господа нашого Ісуса Христа, Якому подобає всяка слава, честь і поклоніння на віки віків. Амінь.

Воістину Христос Воскрес!

**ФІЛАРЕТ,
ПАТРІАРХ КИЇВСЬКИЙ
І ВСІЄ РУСИ—УКРАЇНИ**

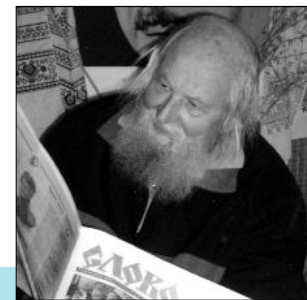
Пасха Христова
2007 рік, м. Київ

ГЕТЬ ЗРАДУ!

2–3

НАШ ГІСТЬ ОСТАП ЛАПСЬКИЙ

9

МАЕСТРО БЕРЕЗОВСЬКИЙ ПОВЕРТАЄТЬСЯ

14

ВИВЧАЙТЕ українську мову!

Триває набір на безкоштовні постійно діючі курси вивчення української мови, які проводить Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка.

Курси ведуть висококваліфіковані спеціалісти-філологи.

Заняття — двічі на тиждень у приміщенні “Просвіти” (Хрещатик, 10-б).

Отримати детальну інформацію та записатися на курси можна за телефоном: 279-39-23.

**Добровільні пожертви
“На Кобзареву Церкву”:
МБФ “Українська Родина”
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ “Київ”,
МФО 320401 ЗКПО 21709106**

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 808 117грн. 75 коп.

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ ОГЛОСИВ ПРО РОЗПУСК ВЕРХОВНОЇ РАДИ І НОВІ ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ

2 квітня Президент України Віктор Ющенко видав Указ про дострокове припинення повноважень Верховної Ради.

Увечері того ж дня на своєму позачерговому засіданні Верховна Рада прийняла постанову про те, що Указ Президента суперечить Конституції. Парламент зробив подання в Конституційний Суд України з проханням винести свій вердикт щодо відповідності Указу Конституції України.

3 квітня Верховна Рада України продовжила своє позачергове засідання розглядом питання про ситуацію в країні. У засіданні, як і напередодні, взяли участь 260 депутатів: фракції правлячої коаліції й

позафракційні депутати. Обидві фракції опозиції не беруть участі в засіданнях парламенту. В засіданні взяв участь Уряд на чолі з Прем'єром В. Януковичем. Глава уряду і представники фракції коаліції у своїх виступах знову закликали Президента й опозицію до пошуків компромісу.

Перед початком ранкового засідання народний депутат із фракції “Партії регіонів” Ганна Герман заявила журналістам, що її фракція і коаліція засуджують Указ Президента про розпуск парламенту і нові вибори, але вони сприймуть і виконають будь-яке рішення Конституційного Суду, оскільки поважають Конституцію України.

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ВІКТОРА ЮЩЕНКА ДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Шановний Український народе. Сьогодні я підписав Указ про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України V скликання.

Я прийняв це рішення у відповідності до положень Конституції України, обов'язків Президента України та з дотриманням необхідної конституційної процедури.

Моя дія продиктована гострою необхідністю вберегти державу, її суверенітет і територіальну цілісність, забезпечити дотримання Основного Закону України, прав і свобод людини і громадянина.

Підкреслюю: це — не тільки право. Це — мій обов'язок.

У Верховній Раді триває свідоме загострення політичної кризи, що становить загрозу нашій країні й народу.

В основі кризи — три небезпечні тенденції.

Перша — неконституційний процес формування і реформування парламентської більшості.

Згідно з Конституцією, коаліція створюється на основі депутатських фракцій, а не на основі індивідуального чи групового членства.

Усе інше — це ревізія волі народу. Найбільш цинічний виклик кожному з нас.

Друга тенденція — постійна практика прийняття нелегітимних, антиконституційних рішень. Останній приклад — Закон про Кабінет Міністрів, який системно порушує Конституцію України і є замахом на конституційний лад України.

Третя тенденція — систематичне недотримання зобов'язань і політика шахрайства, інтриг і зрад, приховані гасла про національну єдність.

За рік діяльності Верховна Рада V скликання не продемонструвала роботи, якої очікували люди.

Парламентсько-урядова більшість уже не приховує своєї головної мети — узурпувати владу і законсервувати своє правління.

Суспільству набридло бачити одне й те саме — боротьбу за повноваження і повне ігнорування щоденних потреб громадян України.

Упродовж тривалого часу я закликав парламентські політичні сили до конструктивної роботи і діалогу.

Мої пропозиції і сьогодні були проігноровані.

Порушення Конституції України, серед яких ключовим став неконституційний характер створення коаліції, створили однозначні правові й політичні підстави для розпуску парламенту.

Позачергові вибори — це крайній засіб. Він став неминучим.

Планові й позапланові вибори — це легітимний демократичний інструмент, яким володіє Український народ для контролю за владою.

Жодних потрясінь і протистоянь не буде.

Ситуація в державі знаходиться під контролем і залишиться стабільною.

Указ Президента України про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України є обов'язковим для виконання.

Застерігаю будь-які гарячі голови від протиправних закликів, намірів і дій.

Звертаюся до всіх громадян України:

Ми йдемо складним, але демократичним шляхом.

Не піддавайтеся на жодні провокації.

Будь-які замах на вашу безпеку будуть подолані й покарані.

Дострокові вибори відбудуться у повній відповідності до Конституції України, демократичних національних і міжнародних стандартів. Волевиявлення буде вільним. Я твердо гарантую це право.

Вибори відбудуться під належним моніторингом міжнародних спостерігачів.

Я закликаю Український народ здійснити відповідальний, свідомий і справедливий вибір, який дозволить завершити політичні чвари й відкрити нову перспективу для України.

Ви є єдиним джерелом влади в Україні.

Ваше право ніхто не може узурпувати.

На сторожі ваших прав стоять Конституція і Президент України.

Україна потребує вашої допомоги і вашої підтримки.

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 264/2007

Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України

Останнім часом склалася ситуація ігнорування більшістю у Верховній Раді України конституційних вимог щодо формування коаліції депутатських фракцій. На заміну поодиноким випадкам включення до складу коаліції депутатських фракцій окремих народних депутатів, що мали місце при формуванні Антикризисної коаліції у липні 2006 року, заступає практика масового поповнення її складу на засадах індивідуального або групового членства. Така практика є грубим порушенням статті 83 Конституції України, яка передбачає формування коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України за результатами виборів і на основі узгодження політичних позицій виключно депутатськими фракціями.

Порушення конституційних норм щодо формування коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України спотворює результати народного волевиявлення, здійсненого відповідно до статті 69 Конституції України через вибори народних депутатів України у березні 2006 року, є нехтуванням конституційних виборчих прав громадян України, призводить до ігнорування конституційного принципу народного суверенітету, закріпленого у частинах другій та третій статті 5 Основного Закону України. Такий розвиток подій є реальною передумовою узурпації влади в Україні, що заборонено частиною четвертою статті 5 Конституції України. Це також загрожує національній безпеці, спричиняє дестабілізацію політичної ситуації в державі, створює потенційну небезпеку державному суверенітету.

Відповідно до частини другої статті 102 Конституції України, Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Такий конституційний статус Президента України зобов'язує його здійснювати заходи для зупинення порушень Конституції України, прав громадян, для попередження загрози державному суверенітету та територіальній цілісності держави. З цього, зокрема, випливає обов'язок достроково припинити повноваження парламенту в разі порушень ним Основного Закону України, якщо немає інших запобіжників грубим порушенням Конституції України з боку Верховної Ради України.

Враховуючи викладене та керуючись частинами другою—четвертою статті 5, частиною другою статті 77, частиною шостою статті 83, пунктами 1 і 7 частини першої, частиною третьою статті 106 Конституції України, на виконання частини другої статті 102 Конституції України постановляю:

1. Припинити достроково повноваження Верховної Ради України V скликання.
2. Запропонувати народним депутатам України продовжувати виконувати свої повноваження, що безпосередньо не пов'язані з повноваженнями Верховної Ради України.
3. Призначити позачергові вибори до Верховної Ради України на 27 травня 2007 року, неділю.
4. Кабінету Міністрів України забезпечити фінансування позачергових виборів до Верховної Ради України.
5. Центральній виборчій комісії забезпечити проведення позачергових виборів до Верховної Ради України відповідно до Конституції України, Закону України “Про вибори народних депутатів України”, інших законів України.
6. Цей Указ набирає чинності з дня його офіційного оприлюднення.

Президент України Віктор ЮЩЕНКО
2 квітня 2007 року

ЗАЯВА «НАШОЇ УКРАЇНИ»

“Наша Україна” підтримує підписання Президентом України Указу про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України V скликання. Ми переконані, що таким чином Глава держави виконав свій конституційний обов'язок гаранта дотримання Конституції та прав і свобод громадян.

Формування парламентської більшості, яке відбувалося з порушенням конституційних норм, суперечить волевиявленню громадян, ігнорує конституційний принцип народного суверенітету та є передумовою узурпації влади в країні. Це дестабілізує політичну ситуацію в державі й загрожує національній безпеці України.

Ми переконані, що Указ Президента України про розпуск парламенту є відповідальним і виваженим кроком. Це єдиний демократичний спосіб повернути політичний процес у правове і конститу-

ційне русло та подолати політичну кризу в державі. Наголошуємо, що єдиним джерелом влади в Україні є народ, тому виключно рішення українських громадян на позачергових парламентських виборах стане відповіддю політикам і дороговказом у подальшому розвитку держави.

“Наша Україна” закликає всі політичні сили та державні інститути неухильно дотримуватися Указу Президента України та чинного законодавства й забезпечити проведення чесних і демократичних виборів до парламенту у визначений термін — 27 травня 2007 року.

Ми переконані, що Український народ підтримає незмінність європейського вибору України та підтвердить мандат довіри до демократичних сил без зрадників і перевертнів.

Разом переможемо! Україна у нас одна! За неї варто боротися!

Рік роботи парламенту підтвердив, що пріоритетом обранців від Партії регіонів, СПУ та КПУ є влада і відповідно боротьба передусім за владні повноваження. В Україні відбувається узурпація влади антиукраїнськими силами, які об'єднані в парламенті у так званій “антикризовій коаліції”. Олігархічно-комуністична влада затвердила Держбюджет-2007, у якому пріоритетними є капіталовкладення в їхній бізнес, а не розвиток виробництва і розв'язання на цій основі соціальних проблем, а також уже встигла відновити вільні від правоохоронного й податкового контролю економічні зони, реставрувати стару систему оборудок із поверненням ПДВ, ухвалити низку лобістських рішень щодо пріоритетів і пільг власному бізнесу. Саме тому статки олігархів та інших “гаманців” регіоналів значно зросли за останній рік.

Правляча “кризова” коаліція не виконала жодної своєї обіцянки. Замість “покрашення життя вже сьогодні” нам даровано інфляцію та багатократне підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги, які звели нанівець усі мізерні надбавки до зарплат і пенсій. На додаток, уряд замаханувся на святе — скасувати допомогу на дітей. Під загрозою опинився зовнішньополітичний курс України.

Ліві сили — КПУ та СПУ — зрадили своїх виборців, увійшовши в коаліцію з олігархічним капіталом і підтримавши

ЗАЯВА БЛОКУ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНИХ І ПАТРІОТИЧНИХ СИЛ УКРАЇНИ

антисоціальний державний бюджет.

Національно-демократичні сили повністю підтримують Указ Президента України від 02.04.2007 “Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України” й визнають його обов'язковим до виконання всіма органами державної влади. Нехай вільні й демократичні вибори стануть виразником народного волевиявлення.

Послідовно відстоюючи ідею побудови української демократичної правової держави з соціально-орієнтованою ринковою економікою, яка отримала підтримку 52-х відсотків виборців на президентських виборах 2004 року, Блок вбачає єдиний вихід із глибокої соціально-політичної кризи, в яку втягується українське суспільство, у нових виборах влади.

Ми звертаємося до всіх політичних партій і громадських організацій національно-демократичного спрямування із закликом об'єднатися і йти на вибори єдиною силою. Ми повинні висунути свою виборчу програму, яка відповідатиме життєвим потребам українського народу, а не інтересам кримінально-олігархічних кланів.

Блок закликає всіх свідомих громадян до ведення роз'яснювальної роботи

серед українського народу щодо необхідності та неминучості проведення позачергових виборів Верховної Ради. Ви маєте бути готовими до організації масових акцій на підтримку позачергових виборів, повсякденної агітації та роботи на виборчих дільницях у якості спостерігачів. Будьмо організованими під час поїздки до столиці та областей України!

Геть зРАДУ! Так — новим вільним виборам!

Разом ми переможемо!
Слава українському народові!
Слава Україні!

Б. ТАРАСЮК,
голова Народного руху України;
Ю. КОСТЕНКО,
голова Української народної партії;

А. МАТВИЄНКО,
голова УРП “Собор”;
М. ПОРОВСЬКИЙ,
голова Республіканської християнської партії;

І. ТОМИЧ,
голова Партії відродження села
3 квітня 2007 року

Текст заяви подається
із скороченнями

МАЙДАН ЖИВЕ В СЕРЦЯХ

РЕЗОЛЮЦІЯ НАРОДНОГО МІТИНГУ «ГЕТЬ ЗРАДУ!»

Ми, учасники народного мітингу на Майдані Незалежності, звертаємося до Президента України Віктора Ющенка як до Гаранта Конституції, наших прав і свобод із закликом припинити політичну вакханалію, породжену в стінах Верховної Ради, та забезпечити повернення політичного процесу в країні в конституційне русло.

Сьогодні в законодавчому органі держави відбуваються грубі й тотальні порушення Конституції та законів України. Сформована з порушенням Конституції коаліція перетворилася на інструмент бездумного штампування рішень для Уряду, який діє не в інтересах суспільства, а обслуговує кланово-олігархічні апетити. Ми застерігає-

мо, що діяльність парламентської більшості та Уряду спрямована на державний переворот і узурпацію влади. Ми стоїмо за крок до того, коли купка олігархів і криміналітету на власний розсуд усупереч Конституції, законом і волі громадян визначатиме долю сорокавосямимільйонної нації.

Підкуп і зрада, що відбулися в парламенті, спотворили вибір громадян, зроблений рік тому. Цей парламент втратив мандат довіри виборців і перестав відображати політичну волю українського суспільства. За таких обставин усі демократичні країни вдаються до перевиборів як єдино можливого засобу підтвердити або спростувати курс розвитку держави.

Перед загрозою антиконституційного перевороту, втрати державного суверенітету і цілісності України, та відстоюючи вибір Українського народу, ми звертаємося до Президента України з вимогою скористатися своїм конституційним правом і розпустити парламент!

Ми переконані, що тільки шляхом нових виборів до Верховної Ради Український народ зможе очистити владу від зрадників та обрати тих, хто працюватиме в інтересах народу і для народу!

Україна у нас одна! За неї варто боротися! Ми переможемо!

31 березня 2007 р.
м. Київ, Майдан Незалежності

Фото О. Литвиненка

Фото О. Литвиненка

● VOX POPULI

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Дострокові вибори життєво необхідні Україні: народ хоче обрати тих, хто сприйматиме проблеми простого громадянина і поважатиме самобутні цінності українців. Простий народ має зовсім інші, ніж у політиків, мотиви вимагати негайних дострокових виборів, сподіваючись у такий спосіб полатати плани більшості законодавчої закріпити явно небезпечні й руйнівні для суспільства ідеї фікс. Нові вибори потрібні українцям, щоб не проспати чогось надзвичайно важливого, не втратити себе і не шкодувати потім.

Необхідність негайних дострокових виборів відкрилась якось несподівано. Перехід Кінаха подарував чудову нагоду для антикризової коаліції здійснити те, чого вона давно нетерпляче чекала. Йдеться про довгоочікувану зміну назви на “Коаліцію національної єдності”. Коли це відбулося, стала явною справжня суть і мета коаліції. Шкідливість вчинку Кінаха очевидна: він запустив програму довершення місії правлячої коаліції. Фатальна для української перспективи зміна назви блоку більшості остаточно повертає з ніг на голову українську демократію і українську політику. Така політика стає незрозумілою, небезпечною для суспільства і не має права на існування. Порятунком тільки в негайних перевиборах. **Чи можуть об’єднати націю політики, багато з яких у публічній діяльності не шанують державної мови і реально не визнають особливості суспільної і державної цінності мови, культури і традицій українського етносу — більшості населення, вперто і нелогічно домагаються другої державної російської мови?** Їхні російськомовні міністри, чиновники і служителі закону говорять громадянам про закон і порядок, навіть не усвідомлюючи того, що публічно несприйняття державної мови урядовцем і політиком є злочин

ЧОМУ ПОТРІБНІ НЕГАЙНІ ПЕРЕВИБОРИ?

ном проти Конституції. “Національна єдність” навколо набору домінуючих впливових політиків, бізнесменів і еліти, які не сприймають державної мови і не визнають суспільної цінності самобутніх цінностей етнічних українців є справою немислимою. На жаль, це стало цинічною реальністю. Етнічним українцям така “національна єдність” гарантовано обіцяє прискорену асиміляцію в чисельно меншому, але впливовішому так званому російськомовному середовищі. Цей процес швидко і прискорено відбувається на наших очах і з нами.

Чи можуть називати себе “Коаліцією національної єдності” політичні сили, які внесли в політику так багато проблем, що неминуче роз’єднують Україну? Безперечно, вони скажуть, що російська мова потрібна українцям, а провокують конфлікт самі етнічні українці, не згодні з тим, що їхня українськомовність втрачає в Україні перспективу. Задля стабільності і їхнього “національного єднання” було б краще, якби етнічні українці мовчки асимілювалися у так зване російськомовне населення і тихо переставали бути українцями. Схожа технологія домінувала в колишньому СРСР і підтримувалася завдяки тотальному контролю за ЗМІ.

Правляча російськомовна меншість має не малий вплив на ЗМІ, інакше про руйнівні наслідки “протягування” другої державної мови кричали-писали б усі “незалежні” ЗМІ вільної України. Дивує те, що прем’єр прямодушно розкрив намір правлячої коаліції вирішити питання другої державної мови, як тільки знайдуться 300 голосів. Могли б зробити сердешним українцям сюрприз. Очевидно, є певність у безсиллі української етнічної громади якимось чином зашкодити. А тим часом ліберали й лівоцентристи на пару з розумниками-регіоналами з етнічних українців узагалі не вбачають трагедії у запровадженні другої державної. Комуністи нетерпляче тягнуться

до кнопок голосування. Глибокодумно мовчачуть або російськомовно космополітично філософствують так звані ЗМІ України, не згадуючи про те, що цінності абсолютної більшості суспільства — етнічних українців — є теж європейськими і навіть записані в Конституції. Не мовчачуть лише поодинокі українські газети, але цей голос губиться в гучному рейважу знаменитих вільних ЗМІ.

Як жити в державі, де все перевернуто з ніг на голову, і кожна нова назва чи ідея насправді може виявитися протилежною? Останній приклад — після закриття програми “Толока” на Першому національному хитруни пропонують як панацею свою нав’язливу ідею — перетворити державний канал на громадське телебачення з уже готовою їхньою наглядною телебаченні й казатимуть від імені українців ніби найкраще і найрейтинговіше — російськомовні “аншлаги”, а для молоді — фільми про переможницю упирів. Президент, як справжній демократ, може їм повірити і на цей раз щиросердно підтримати таку нібито європейську ідею, але в результаті все завершиться неформатом навіть для Поплавського, не говорячи про демонстрацію народів яскравої й потужної культури українців. **Ми вже бачимо плоди далекоюсяжної гуманітарної політики “коаліції національної єдності”.** Чим скоріше етнічні українці асимілюються в російськомовному населенні, тим простіше буде чужим і своїм олігархам управлятися із новою історичною спільнотою — “народом України”. Питання російської мови — головне питання специфічної економіки швидкого збагачення без проблем.

Чимало багатих політиків мають таємне бажання ніколи не почути з уст добродушного, але справедливого українця неприємного запитання, чому так сталося в Україні. А “хо-

ли” і “українці” такого ніколи не спитають. Коаліція в 300 голосів потрібна для того, щоб подолати вето Президента на закон про другу державну мову і відповідно змінити 10 статтю Конституції. **Вони поспішають, сподіваючись другою державною підсилити впливову російськомовну верхівку, щоб вдарити українцям у саме серце, вимагаючи поваги до другої державної у відповідь на українське слово про справедливість.** Так звані “вільні” ЗМІ дедалі частіше показують тільки російськомовних, багатих і успішних, ніби унаочнюючи безперспективність українськомовної людини. Така тенденція вже настільки виражена, що не бачити її може лише сліпий. Коаліція “національної єдності” не встигла отримати 300 голосувальних кнопок, аби негайно запровадити другу державну мову й цим розпочати зачистку етнічних українців і тих громадян, які сприймають державну українську мову, цінності української культури, духовності й традицій. Їхні аналітики напевно переконують, що не згодні українці обмежаться бурчанням на кухні й дулею в кишені, адже мають слабку громадську самоорганізацію, бідні націонал-демократичні партії, мізерні видання газет і “не форматний” мізерний доступ до решти ЗМІ. Хтозна як воно обернеться, адже ніхто по-справжньому не знає українців. Народові дострокові вибори потрібні не заради чергового самоствердження “дорогоцінних до болю” політиків, а для уникнення біди — спровокованого і непотрібного всім громадянам протистояння внаслідок природного небажання етнічних українців асимілюватися у російськомовне населення і перестати бути українцями. Якщо суспільство зрозуміє небезпеку справжньої місії “коаліції національної єдності” після зміни її самоназви, то негайні позачергові вибори увінчаються перемогою справді національних сил.

“Лиш храм збудуй,
а люди в нього прийдуть”.

Ліна Костенко

Василь та Олімпіада Кравченки — засновники Житомирської “Просвіти”

Святослав ВАСИЛЬЧУК, голова обласного об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, м. Житомир

Засновниками “Просвіти” стали педагоги, службовці, лікарі, діячі науки й культури, літератури: подружжя вчених-краєзнавців, Олімпіада й Василь Кравченки, сестри-поетеси Вероніка Морозівна (Гладка) та Людмила Курек-“Волошка”, поет Яків Савченко, письменник Клим Поліщук, літературознавець Микола Гладкий, голова губернської земської управи Іван Любинецький та багато інших.

Окремо слід сказати про просвітянку, яка брала активну участь у житті Житомирської “Просвіти”, — це наша видатна землячка, що народилась у Новограді-Волинському, геніальна поетеса Леся Українка, 136-річчя від дня народження якої минуло 25 лютого. Проживаючи в Києві, вона часто приїздила до Житомира, брала участь у зібраннях наших просвітян, виступала зі своїм баченням діяльності просвітянських громад, читала свої вірші. Відвідували нашу “Просвіту” письменники Михайло Коцюбинський, Борис Грінченко, Михайло Старицький, композитор Микола Лисенко, булава і дитяча письменниця Олена Пчілка (мати Лесі Українки).

Житомирські просвітяни читали лекції з літератури та історії України, зорганізували свою бібліотеку і читальню (в будинку на вул. Михайлівській), влаштовували літературно-мистецькі вечори, святкування в народному стилі, організували виставки народного мистецтва, друкували і розповсюджували українські книжки тощо.

Така активна діяльність житомирських просвітян налякала царську владу. Жандармське відомство слідувало за “Просвітою”, збирало проти неї компрометуючі дані, кваліфікуючи їх як антидержавні. І врешті 12 квітня 1912 року за розпорядженням кийського військового генерал-губернатора Волинську “Просвіту” заборонено. Мотивація — “обнаружившиися в діяльності цього общества вредные противуправительственные мазепинские направления”. Найактивніших просвітян піддано

переслідуванням. Зокрема Василя Кравченка заслано аж у російське місто Ковров.

Друге відродження “Просвіти” в Житомирі відбулось у 1917 році, коли 14 березня було зареєстровано її статут. Очолював товариство Євген Ненадкевич, професор інституту народної освіти з катедри української мови й літератури. До складу ради товариства входили професор Петро Абрамович, Микола Хомичевський (майбутній перекладач Гомерової “Іліади” та “Одіссеї” — Борис Тен), Самійло Підгірський, Степан Кушко.

Осередки “Просвіти” почали ширитися по повітах і селах Волинської губернії. Зокрема в Чуднові, Краснополі, Трощі, Великих Корвинцях, Троянові, в нинішніх районах Бердичеві, Новограді-Волинському, Лугинах, Коростені, Малині, Брусиліві, в с. Клітище Черняхівської волості, в с. Чоповичі та Ксаверів Овруцького повіту. На початку 1919 р. Житомирська “Просвіта” налічувала понад 450 членів. У товаристві діяли книгарська, лекційна, артистична, господарська секції.

Прийшовши до влади в 1920 році після знищення Української держави, більшовики вирішили підпорядкувати “Просвіту” в Україні

СЛОВОМ СИЛЬНИМ! ЖИТОМИРСЬКІЙ “ПРОСВІТІ” — 100 РОКІВ

Товариство “Просвіта” — найдавніша національно-культурологічна і патріотична організація в Україні: в наступному, 2008 році “Просвіті” виповниться 140 років.

Створене ще в період існування Австро-Угорської та Російської імперій, у межах яких проживали українці, воно поставило собі за мету піднесення в народі розуміння належності до великого українського народу, підняття його національної гідності, розвитку вікових традицій, звичаїв, возвеличення своєї рідної мови, правдивої, героїчної історії.

“Просвіта” виховувала національно свідомих українців, які взяли за мету відновити свою державу, знищену царатом. І події 1917 року — утворення в Києві Української Центральної Ради та проголошення Української Народної Республіки — логічний вислід бажань, переконань і дій патріотів.

Невід’ємною складовою частиною Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка є його Житомирське обласне об’єднання. “Просвіту” в Житомирі, тодішньому центрі Волинської губернії, створено 1907 року (статут товариства зареєстровано губернським управлінням 26 лютого).

справі комунізації краю та до насаджування серед української людності російських великодержавницьких ідей Російської імперії вже в більшовицькому дусі й формі. Проте в осередках “Просвіти” домінувала свідомо українська інтелігенція, тому задум більшовиків не вдався. Тоді “Просвіту” заборонили, багатьох її діячів піддано репресіям. Представники нової більшовицької влади називали товариство не інакше як “петлюрівська контрреволюційна організація”.

Третє відродження “Просвіти” в Житомирі відбулося наприкінці 80-х років ХХ ст. Тоді, 27 квітня 1989 року, було створено перший осередок Товариства української мови імені Тараса Шевченка. До його складу ввійшли журналісти, письменники, художники, культурні працівники, педагоги, студенти. Серед них — Володимир Даниленко, В’ячеслав Діхтєвський, Святослав Васильчук, Тетяна Гоша, Віктор Мойсієнко, Петро Лук’яненко, Ярослав Гончар, Анатолій Мальяренко, Валентин Войтенко, Нестор Думанський. У місті почали швидко створюватись осередки Товариства, зокрема в обласному відділенні Спілки письменників України, педінституті, ЗОШ № 23, у культосвітньому училищі, на заводах верстатів-автоматів, “Хімволокно”, “Промавтоматика”, на “Електровимірювачі”, деревообробному комбінаті, в трамвайно-тролейбусному управлінні, в редакції молодіжної газети, в міському товаристві охорони природи на вул. Ватутіна тощо.

Відтак 3 серпня цього ж року скликано установчу міську конференцію Товариства, на яку прибуло

понад 50 делегатів від 14-ти осередків. Було обрано раду з 11 осіб. Голова ради — журналіст Святослав Васильчук. Міське Товариство взяло власну назву “Животоки”. Про створення міського Товариства української мови повідомили обласні газети: 19.08.89 р. — “Радянська Житомирщина” та 7.09.89 р. — “Комсомольська зірка”. В них зокрема писалось: “Пройнявшись тривогою за долю рідної мови, культури, вікових традицій, розуміючи, що українська мова потребує захисту і нашої підтримки, ми, учасники міської установчої конференції ТУМ ставимо собі такі завдання: формування національної свідомості та історичної пам’яті житомир’ян; подолання національного нігілізму, надання державного статусу українській мові і повсюдного запровадження її в усі сфери життя суспільства”.

Через рік утворене обласне товариство ТУМ, яке прийняло назву “Просвіта”. Очолила його вчителька середньої школи № 36 м. Житомира Любов Ярмолюк. Згодом обласне товариство очолювали викладач педінституту Ванда Чайківська, а з листопада 1993 р. по грудень 1999 р. — журналіст, письменник, видавець Анатолій Журавський. Він заснував і видавав газету “Народний лікар України”, досить популярну в Україні.

Із 2000 року обласне товариство “Просвіта” очолює журналіст Святослав Васильчук. У складі товариства нині — викладачі ВНЗ обласного центру, вчителі, журналісти, лікарі, службовці, культурно-мистецькі діячі. Це професори Житомирського державного університету імені І. Франка П. Білоус,

С. Пультер, В. Мойсієнко, викладачі В. Прус, Г. Махорин, Л. Бондарчук, М. Масловська, В. Білобровець, П. Костюк, це активісти “Просвіти” А. Туз, В. Мельничук, В. Ковальчук, І. Бондарчук, О. Ткачук, В. Міхненко, Г. Цвік, Н. Коршевна, В. Климчук, М. Брицун та інші. Діє гурт “Молода Просвіта”.

Осередки “Просвіти” діють у Житомирі, Бердичеві, Новограді-Волинському, Малині, Коростені; в Андрушівському, Бердичівському, Житомирському, Радомишльському, Червоноармійському, Черняхівському, Брусилівському, Ружинському районах.

В арсеналі сучасних просвітян — лекції та бесіди насамперед з учнівською, студентською та військовою молоддю, конференції, вечори культурологічного змісту, виховного і народознавчого змісту; постійні виступи на міському, обласному радіо і телебаченні; організація фестивалів художньої самодіяльності просвітян; поїздки по місцях української слави тощо.

Великий недолік у роботі товариства — відсутність свого приміщення. Навіть за антиукраїнського царського режиму “Просвіта” мала свою бібліотеку, читальню в центрі Житомира на вул. Михайлівській у будинку Раковського (тепер інститут післядипломної освіти), займаючи там чотири кімнати, а при українській державі влади — обласна і міська — вперто не хочуть виділити в оренду бодай кімнату. До того ж, торік у березні голова обласної ради депутатів Архип Войтенко виділив одну кімнату для “Просвіти” в приміщенні адмінбудинку облдержадміністрації (за оплату, звичайно). Але через брак коштів виник невеликий борг. Скориставшись цим, новий голова обласної ради Ірина Синявська, представник блоку “Наша Україна” і нібито велика патріотка, своїм розпорядженням у жовтні 2006 р. відібрала кімнату в обласній “Просвіті”. Отакий “подарунок” піднесла пані Синявська нашій “Просвіті” до 100-річчя створення її в Житомирі. Дивна позиція, щоб не сказати більше.

Правда, до 100-річчя створення “Просвіти” в Житомирі керівники облдержадміністрації та обласної ради прислали обласній “Просвіті” привітання. Тож є надія, що крига байдужості влади до такої патріотичної української громадської організації все-таки скресне.

Та попри матеріальну скруту, інші негаразди житомирські просвітяни працювали і працюватимуть для української національної ідеї, рідної мови й культури, для добра нашої найбільшої духовної і політичної цінності — Української Самостійної Соборної Держави. На це й спрямовані наші зусилля.

Житомирські просвітяни разом із головою ВУТ “Просвіта” Павлом Мовчаном (у центрі) на Тарасовій горі у Каневі. 2004 р.

ВІСТІ З ОБЛАСТЕЙ

— Пана Олександр, фастівська “Просвіта” — що це за люди?

— Наша “Просвіта” об’єднує людей різного віку, різних інтересів, представників різних політичних партій (“Наша Україна”, БЮТ, УРП “Собор”, УНП й інші), яким не байдужа доля міста, а “Молода Просвіта” — переважно студентська молодь, і хоча поки нас не багато, ми рішуче взялися до роботи.

— Про що мова?

— Щороку беремо участь у Всеукраїнській акції “Пам’ять без кордонів” у Польщі, де відновлюємо могили українських воєнів-петлюрівців. Сприяємо організації різноманітних міських заходів і концертів. Уже кілька років проводимо свято Івана Купала. Долучаємося до роботи над мистецьким дитячим конкурсом “Тарасовими стежками”, співзасновником якого є “Просвіта” і який традиційно проходить у фастівській Школі народної майстерності.

А нині збираємо підписи про заборону грального бізнесу в нашому місті. Для Фастова ця проблема дуже актуальна. Гральні автомати, згідно з законом, мають міститися в закритих приміщеннях із затонованим склом, а не поряд зі школами й дошкільними закладами. Коли питання розглядатиметь-

ФАСТІВСЬКА ПОЛІЦІЯ МОРАЛІ

Так позиціонує себе осередок “Молодої Просвіти”, що 2003 року утворився у Фастові Київської області. Вмотивовано, вважає її голова Олександр ЧЕРНИШЕНКО: креативна молодь провінції, не маючи де себе зреалізувати, живе в культурному вакуумі душі, тож лишаються розваги і походи “на пиво”. Про просвітянський вихід із ситуації наша розмова.

Фастівські просвітняни у Кракові

ся у міськраді, ми подамо туди свої зібрані підписи. “Молода Просвіта” прагне пробудити фастівську громадську думку.

— Пана Олександр, розкажіть про молодіжні проекти.

— Маємо чимало цікавих ідей проектів, до яких хотіли б залучити молодь. Один із них налаштований на співпрацю із фастівськими графітчиками. Скажімо, розмалювати стіни й паркани історичними кар-

тинами, зокрема на тему козацького полковника Семена Палія. Та поки це лише ідея...

А з найближчих планів у квітні знічимо прибирання лісочка, що на околиці міста. Запрошуватимемо всіх охочих. Проблема засмічення довкілля нас також надзвичайно турбує.

— “Молода Просвіта” спілкується з мешканцями міста друкованим словом?

— Видаємо свій вісник “Молодий просвітнянин”, де висвітлюємо події культурного життя міста і нашого товариства. Крім цього маємо своє представництво на фастівському сайті <http://fastiv.clan.su>, автором й ініціатором якого є художниця Єлизавета Сироїд, де розміщуємо архів випусків нашого вісника. Тож запрошуємо всіх охочих ознайомитись із діяльністю нашої організації, а також приєднуватись до “Молодої Просвіти”.

Спілкувалася
Ольга СКРИПКА

ВШАНУВАННЯ

Василь КЛІЧАК

Здавалося б, знаємо про нього чимало. Видали книжку Михайла Іщенка “Спалився за Україну”, є премія імені Олексія Гірника, фонд. Та ця поїздка наштовхнула мене на роздуми, що не все ще відомо нам про цю людину, і чи належно пошануємо цю неординарну особистість...

Із Києва нас вирушило троє: я, Михайло Єфремович Іщенко, народний депутат України Юрій Гнаткевич, він же голова Фонду “Українським дітям — українське слово” ім. Олексія Гірника.

Прибули в Богородчанську середню школу ім. Олексія Гірника, бюст якого розміщено на фасаді. До школи прибув син Олексія Гірника, пан Євген, народний депутат України, а також обласне й районне керівництво, було багато мас-медійних представників. Хлопчики й дівчатка у вишиванках зустріли хлібом-сіллю.

Школа збудована за німецьким проектом, дуже цікавий архітектурний стиль. Є в ній чудова світлиця, де окремо розміщені матеріали

ЮВІЛЕЙ ПАТРІОТА

25 березня цього року в містечку Богородчани, що на Івано-Франківщині, відбулися урочистості, присвячені 95-літтю уродженця цього краю, Героя України Олексія ГІРНИКА.

про О. Гірника. Екскурсію світлицю провела краєзнавець О. Т. Пархусь. А згодом у районній бібліотеці відбувся “круглий стіл”, де приділялась увага одчайдушному вчинкові Олексія Гірника й сучасним проблемам становища української мови й духовності.

Увечері в Будинку культури відбулася урочиста академія (засідання), де виступили голова Івано-Франківської ОДА Роман Ткач, народні депутати Євген Гірник і Юрій Гнаткевич, автор книжки про Олексія Гірника лікар і краєзнавець Михайло Іщенко, голова Карпатського братства УПА О. Володимирський. Демонстрували уривки з документального фільму, який нещодавно можна було побачити на “5 каналі”, був гарний концерт. А ще звучали вірші та уривки з художніх творів про О. Гірника відомих і маловідомих авторів.

Отут би хотілося висловити своє ставлення до подібної творчості.

Книга Михайла Іщенка — художньо-документальна, вистраждана і виболона, автор дослідив кожен факт, епізод, деталь. Вона наскрізь правдива, щемлива і зворушлива... І ось з’явилися епігони. Пишуть про те, що нібито Олексія Гірника перед актом самопалення відвідав Музей Т. Г. Шевченка, ходив його залами, а вже потім пішов до могили і згодом здійснив той відчайдушний вчинок.

А вірші? Суцільна загальщина, збиті рими “калина—Україна”, “калина куц”. Як на мене, треба підходити дуже обережно до висвітлення образу цієї героїчної людини, яка, як сказав Євген Гірник, вирішила сама повстати проти тиранії, врятувати честь нації...

Наступного дня ми побували в Калуші. Були на обійсті Олексія Гірника, проходили вулицею, яка носить його ім’я. Роздивлялися літню кухню, де на стрижку він писав свої листівки. Відвідали могилу Олексія

Гірника на міському цвинтарі. Там же похована його дружина Кароліна Іванівна. На могилі багато букетів. Поруч зрізаний куц калини. Раніше часто ламали гілки калини біля хати, ставили у воду на могилі. Якоюсь висипалося зерно, виріс куц поруч із могилою. А тепер він когось заважає. Постійно зрізають... Тісно на цвинтарі. Через рік — 30 років героїчному вчинкові Олексія Миколайовича. Тільки б не заславолювати його...

ВИСТАВКА

ЩОБ НЕ ЗАБУТИ...

Олександр ЧЕРНИШЕНКО, голова фастівської “Молодої Просвіти”

Пересувна виставка “Розгйдані дзвони пам’яті” експонується у Фастові, аби ще раз нагадати про ту страшну сторінку нашої історії, яка багато років замовчувалась.

Фастів став 16 містом в Україні, де проходить ця художньо-документальна виставка. Матеріали з архівів колишнього КДБ, історичні експонати, документальні фотографії, плакати, художні картини, з яких багато належить пензлю Валерія Франчука — всі ці речі наполегливо й невтомно зібрав і доніс до нас американець Морган Вільямс, людина, яка, не будучи етнічним українцем, прониклася цією трагедією.

Багато фотографій і картин ілюструють те, що відбувалося в Ук-

раїні в 20—40-х роках ХХ ст. У кожному фото, кожній картині німім розпачливий крик людей, які приречені на страшну смерть. Вмирились цілими сім’ями, по селах їздили підводи, на яких лежали посірілі опухлі трупи, живими лишалися тільки ті, хто міг що-небудь з’їсти, а їли все: траву, шкіру з чобіт, гнилу картоплю, прогіркле зерно і... людей.

По черзі виступають представники громадськості, і в голосі кожного відчувається біль, бо, мабуть, немає серед нас сімей, яких не зачепила ця страшна трагедія...

Наприкінці заходу було показано фрагменти фільмів Олеся Янчука “Жити заборонено” та “Голодомор 33 р.”, в яких уже старенькі дідуся й бабусі розповідають про те, що вони пережили в ті роки. Їхні обличчя вже в зморшках, вони багато чого побачили на своєму віку, але коли згадують про ГОЛОД, в їхніх очах бринять сльози...

“Війна страшна, а голод ще страшніше...” — тихо каже старенька бабуся зі Слобожанщини, те саме повторюють інші, і вони — очевидці трагедії, знають ціну цим словам...

УСЛІД ПОДІЇ

ВІНОК СЛАВИ КОБЗАРЕВІ

Михайлина БОДНАР, директор Народного дому “Просвіта”, м. Івано-Франківськ

Ще ніколи в Івано-Франківському обласному НД “Просвіта” не було таких масштабних заходів у дні проведення урочистостей, присвячених Великому Кобзареві, як цього року.

Найперше у Шевченкіану включилися учні шкіл міста. Поезії Шевченка у просвітнянській залі звучали на різних мовах.

Дарували свій мистецький вечір студенти музичного училища ім. Д. Січинського “У всякого своя доля і свій шлях широкий”. Дуже цікавою була науково-практична академія “Світова слава Тараса Шевченка”. Пройшла й тематична виставка, підготовлена відповідальним секретарем міської “Просвіти” Наталією Синицею.

Приймав Народний дім “Просвіта” й учнів Природничо-математичного ліцею. Вчителька української мови та літератури, просвітнянка Світлана Галуга зі своїми учнями підготували Шевченківський вечір “Свіча, запалена від серця”.

Прекрасну літературно-музичну композицію “У всякого своя доля і свій шлях широкий” показали студенти-практиканти режисерського відділення Інституту мистецтв Роман Луцький і Сергій Сиватчук викладача Володимира Нестеренка. Тепло прийняли з Шевченківською програмою у залі “Просвіти” й хор тролейбусного депо під керівництвом Романа Мантуляка.

Завершилася Шевченкіана у “Просвіті” великим концертом за участю найкращих колективів НД “Просвіта”: хорової капели “Червона калина”, вокальних ансамблів “Квіти ромену”, “Веснянки”, хору Союзу українців “Берегиня”, учасників просвітнянського клубу мистецтв, струнного квартету “Ліга”, читців: членкині “Жіночої громади” Надії Легун, викладача Медичної академії Миколи Сулятицького, учениці школи Василя Великого Вікторії Бриндзей.

НАШЕ ВИДАННЯ

«ХРИСТОВІ ОБРУЧНИЦІ»

Віталій МАЦЬКО, кандидат філологічних наук, м. Хмельницький

Лауреат Міжнародної премії імені братів Лепких Богдан Головин має за плечима поважний вік, але його працездатності можна позаздрити. Раніше мені доводилося читати його книжку “Мученики та ісповідники української церкви ХХ століття” (2000). І ось нова книжка нарисів — “Христові обручниці” (Тернопіль: “Просвіта”, 2006). На 120 сторінках тексту постає не тільки життєпис кожної із сестер-монахинь Греко-католицької церкви, а й страдницька доля українського народу.

Назва книги образна. Автор поділив нарисів на два розділи. У першому — “Вони одяглися в багрянцю слави” — розповів про блаженних сестер Йосафату Гордашевську, Тарсікію Мацьків, Олімпію Бідду, Лаврентію Герасимів, які були беатифіковані (зараховані до лику Святих) під час апостольської подорожі Україною покійного папи Івана-Павла II. Цим актом беатифікації засвідчено, яку неоціненну роль відіграли блаженні сестри в розвитку Української Церкви, що кров мучеників за віру Христову незабутня і свята для сучасних християн.

У другому розділі — “Трудівниці Христового виноградника” — йдеться про порушення прав громадян на вільне віросповідання, коли на території повоєнної Західної України встановлювалися радянські порядки. Особливо красномовно простежуються такі негативні тенденції в біографічному нарисі про тернопільську сестру Єремію (Марію Степанівну Телев’як, 1922 р. н.), яку за релігійні переконання кілька разів викликали до відділу НКВС, намагалися завербувати її у донощики. Одержавши негативну відповідь, спецслужби постійно стежили за сестрою Єремією, “працювали” з керівниками установ, аби ті звільняли її з роботи. Наполеглива Марія Телев’як супроти шаленого тиску вирішила здобути вищу освіту, вступивши на романо-німецьке відділення Київського державного університету імені Т. Шевченка. Спецслужби вкотре намагалися “зламати” непокірну сестру. Випробовували різні методи. Дійшло до того, що вже складений іспит із діалектичного матеріалізму змусили кілька разів перекладати, бо з обласного управління КДБ надійшов провакаційний лист, нібито Марія Телев’як — “керівник секти п’ятдесятників”. А коли втрутився обком партії, то в березні 1961 року викладач Семашко поставив їй “4”, бо вона, мовляв, уже не “керівник секти”. Кадебісти ходили, як тінь. Якоюсь підступно привезли аж у Волочиск, що на Хмельниччині, де в готелі знову схилили до співпраці.

Перетерпівши низку переслідувань та образ з боку атеїстів, сестра Єремія і далі несе добро, Божу ласку людям. У 2001—2002 роках вона викладала основи християнської моралі в 5-11 класах Довжанської середньої школи Тернопільського району.

Автор присвятив книжку “рідній, найдорожчій неньці Марії з глибокою синівською любов’ю”. Такими найсвітлішими, найчистішими, найтеплішими почуттями наділені головні персонажі книги Богдана Головина “Христові обручниці”. Нехай йому Бог допомагає створити ще не одну книжку з історії, культури й сучасного життя українського народу.

СКЛИКАЄМО ЧИТАЦЬКЕ ВІЧЕ!

Тижневик "Слово Просвіти" скликає читачьке віче. Ми хочемо почути з вуст наших читачів ті болючі теми сьогодення, які мають стати провідними на шпальтах нашої газети. Отож просимо відповідати на запитання:

- 1) Чи задовольняє Вас наша рубрика "Політика"? Коментарі яких політиків і громадських діячів хотіли б там бачити і з якої тематики?
- 2) Які проблеми соціально-економічного плану варто висвітлювати на сторінках просвітянського тижневика?
- 3) "Четверта хвиля" на шпальтах "Слова Просвіти" — чи можемо байдуже спостерігати за тим, як мільйони українських громадян розвіюються світами?
- 4) Чи задовольняють Вас літературні й мистецькі рубрики і їхнє наповнення, з ким із українських мовознавців, письменників, художників, акторів, режисерів, критиків, хотіли

б зустрітись на сторінках тижневика?

- 5) Автори й журналісти "Слова Просвіти". Назвіть кращі публікації, теми, зверніть увагу на їхню географію.
- 6) Якби головним редактором були Ви, то робили б зовсім іншу газету. Яку?
- 7) Ілюстрації на наших шпальтах. Чого бракує? Що і кого хотіли б бачити на світлинах?
- 8) Як часто й уважно читаєте нашу газету? Ви — передплатник, купуєте її постійно в кіосках, читаєте в бібліотеці, випадково побачили наше видання і зацікавилися ним. Як довго триває наша співпраця?
- 9) Чи не видаються Вам наші публікації за надто складними, чи маєте нові зауваження, чи задовольняє Вас обсяг публікацій? Як ставитесь до матеріалів із поміткою "Далі буде"? Із вдячністю приймемо всі Ваші зауваження та побажання, критику і поради, опублікуємо Ваші листи у спеціальних випусках "Читацького віча".

Анастасія ЛИСИВЕЦЬ,
м. Київ

ЯК ЗБІЛЬШИТИ НАКЛАД

Із нами живуть особливі статті рідного "Слова Просвіти", які і хвилюють, і запам'ятовуються назавжди: "Велич рідної мови", "Україна без українців", "Галицькі жертви комунізму", "Це — Матері слово", "Перший у Росії мореплавець, нащадок українських козаків — капітан Юрій Лисянський", "Повернення Грушевського" і т. ін.

Я, мої друзі й родичі постійно читаємо газету "Слово Просвіти". Ми поділяємо всі ваші думки, наміри і мрії, вашу велику творчу працю, що покликана впливати на всіх читачів рідної газети "Слово Просвіти". Ми знаємо, яке колосальне значення має постійна праця шановної відомої всім патріотичної організації "Просвіта" імені Тараса Шевченка по всіх регіонах і областях України і в україн-

ській діаспорі в усьому світі. Хай вам Бог допомагає бути вічно такими, якими ви є сьогодні. Але наклад газети скромний. Треба, щоб у всіх бібліотеках України була ця потрібна газета, бо не всі мають можливість читати "СП". Треба подумати, що зробити, аби її читали по всіх районах і селах України та в Криму. Потрібно знайти спонсорів, організувати спілкування з школами та вищими навчальними закладами, з викладачами та студентами. Газета матиме велике майбутнє.

Всі статті в газеті продумані, а читачів хоча б до мільйона довести. У мене багато друзів і в Києві, і по районах та областях. Я намагатимуся, щоб мої друзі та рідні мали змогу читати "Слово Просвіти", бо про організацію "Просвіта" знає вся Україна.

А про себе скажу, я давно пенсіонерка, мені 85 років. Тяжко пережила голодомор 1932—1933 років, Велику світову війну 1941—1945 рр. Потім працювала 3 роки в Радянській армії, закінчила Київський університет ім. Т. Шевченка та працювала на Житомирщині й Сумщині в школі вчителькою української мови і літератури 36 років. Мій чоловік Білоцерківець Геннадій Петрович пройшов війну, був тяжко поранений і контужений, закінчив університет, працював у школах 40 років, автор 3 книжок. Так було, він пішов з білого світу. Ми маємо 2 дітей і 2 онуків. Зараз я живу в Києві. Наша сім'я шанує і любить "Слово Просвіти" і завжди буде її читати. Хай Бог допомагає Вам, усім Вашим рідним, близьким і друзям. Слава Україні!

Тамара ПРИХОДЧЕНКО,
м. Іллічівськ

ВІДКРИЙТЕ РОЗДІЛ ДЛЯ ЛИСТУВАННЯ

Насамперед хочу подякувати редакції за те, що в "Слові Просвіти" значно зросла кількість глибоких матеріалів, які читаю по декілька разів. Газету передплачую і зберігаю, починаючи з першого числа, і буду це робити й надалі. Вдячна за рубрики "Пам'ять поколінь", "Традиції", "Пракорені", "Гіпотеза".

Ось, власне, щодо деяких матеріалів цих рубрик і звертаюся до вас. У числі 11 за 15—21 березня вміщено публікацію п. Наталі Дяченко з Ужгорода "Старе й нове на пару живе" — про діяльність етнологічного клубу.

Оскільки такий клуб саме з питань вивчення вишивки і ткацтва створено і в Одесі при Центрі укра-

їнської культури, співробітником якого я є, то дуже просила б вашої допомоги в листуванні з героями цієї публікації.

Нам це необхідно, особливо з огляду на мовно-культурну ситуацію на Одещині. Також намагаємося працювати у тих напрямках, що й наші однодумці з Ужгорода, зокрема п. Георгій Філіп і п. Наталя Дяченко, але поки що значних досягнень не маємо. Великого розголосу на Одещині набула виставка народно-го вбрання з приватних колекцій, за експонатами якої ми готуємо наукове видання. Але, на жаль, бракує знань про вишивки інших регіонів, зокрема й Закарпаття.

Ось на виставку з одного села привезли сорочку, за всіма ознаками закарпатську, але розповіді про неї ніхто, навіть власник, не зміг. Хочу знати думку п. Георгія Філіпа про цей витвір, надіславши йому фото сорочки. До нього, як до фахівця, є інше запитання. А до п. Наталі Дяченко не тільки безліч запитань щодо діяльності етноклубу, а й пропозиції про співпрацю і мрії обмінятися здобутками і знахідками.

Буду дуже вдячна за допомогу в листуванні і пропоную відкрити в "Слові Просвіти" рубрику про обмін досвідом у діяльності етноклубів у різних містах і селах України.

РІДНИЙ КРАЙ

Фото О. Литвиненко

Річка Кам'янка на Дніпропетровщині

ДРУКУЙТЕ РОМАН З ПРОДОВЖЕННЯМ

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ,
учасник Ірпінської "Просвіти"

1. Коментарі політологів та й просто перехожих викликають цікавість. Хотілося б прочитати думку провідних діячів національних партій і організацій з приводу важливих подій політичного життя, певних періодів нашого часу.

2. Стан суспільства взагалі та різних його прошарків. Шляхи поліпшення становища. Ціни на комунальні послуги (причини їх зростання).

3. Становище української діаспори, особливо в Росії, повинно систематично висвітлюватися на шпальтах "Слова Просвіти".

4. Інформація про літературне й мистецьке життя робить "СП" газетою для обов'язкового читання. Українська культура багата видатними діячами. А інтерв'ю з ними, їхні міркування та матеріали про них збагачують газету.

5. Відповідь на це запитання займе багато місця. До числа кращих публікацій належать матеріали про рідну мову, про демографію, про життя діаспори, голодомор, листи просвітан зі сходу й півдня України, рубрики "Замки України", ювілейні статті,

розповіді про літературно-мистецьке життя, виступи на захист українців і української культури. А серед авторів можна назвати таких авторитетних людей, як Анатолій Погрібний, Павло Мовчан, Юрій Гнаткевич, Максим Стріха, Володимир Войтенко та ін.

6. Варто було б друкувати український гостросюжетний роман із продовженням. Запровадити регулярні рубрики оздоровчої, правової та агрономічної просвіти. Зробити газету корисною й цікавою якомога ширшим народним масам. Поради на кшталт "Для дому, для сім'ї" популяризуватимуть газету і сприятимуть пропаганді української культури. Доречними будуть кросворди і сканворди. Тільки слід подбати, щоб усе це було високоякісне.

7. Матеріали в газеті добре ілюстровані, що сприяє їхньому кращому засвоєнню.

8. Газету купую в кіосках із того часу, як вона розпочала там з'являтися.

9. Публікації в складності звинуватити не можна. Мовних зауважень теж не маю. Щодо великих за обсягом публікацій, то для тижневика вони характерні. Звичайно, поряд із невеликими.

Бажаю успіхів!

СПРАВА НАДЗВИЧАЙНОЇ ВАГИ

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Хочу запропонувати власне бачення перспективи "Слова Просвіти". В числі 12 нашої "Галицької Просвіти" під назвою "Справа надзвичайної ваги" я спробував обґрунтувати необхідність щоденної актуальної газети для етнічних українців і громадян, що поділяють українські цінності як вартості державні. Безумовно, такою газетою повинна стати "Слово Просвіти" завдяки зусиллям світового українства. Цей проєкт повинен перебороти дивну й фатальну інформаційну роз'єднаність українців, стати реальною формою самоорганізації. Масова дешева українська газета з накладом за числом читаючих громадян, із автономною системою доставки в руки — це фактично справжня українська організація, яка навчить нас розуміти ситуацію, цілеспрямовано й самостійно без участі чиновництва діяти, гарантувати собі право на українську мову й визначальний вплив на владу та життя суспільства. Поки що це лише ідеалізм і теорія, але іншого шляху немає, усе під контролем — українці в інформаційній резервації. Вже зараз газета "Слово Просвіти" повинна вільно продаватися всюди, розповсюджуватися через мережу "Просвіти" і набути ознак газети-організації. Цю тему спробую деталізувати у конкретних пропозиціях із запропонованих пунктів питальника:

1. Рубрика "Політика" доволі сильна, наголос варто робити на коментарях не лише з позиції політики, а й національного інтересу і перспективи українців. **Обов'язковою (від інформаційно-аналітичного центру організації "Просвіта") має бути порада, як повинен діяти в цій ситуації простий нормальний українець, не політик.**

2. Варто висловлювати всі проблеми соціально-економічного розвитку як наслідок гуманітарної політики держави у взаємозв'язку і давати переконливі поради громадянам щодо економічної вигоди громадянської української організації.

3. Треба подавати нам і діаспори орієнтир усеукраїнського правоза-

хисного руху та інформаційного світового єднання, пропагувати ідею щоденної світової газети для українців із метою створення світового фонду підтримки та єдиної концепції. Друкувати різні добрі поради нашим українцям від людей, що скуштували світового досвіду.

4. Літературні рубрики не повинні надто захоплювати редакцію. Кожна літературна публікація має сенс як відкриття чогось нового і самостверджуючого, своєрідного уроку українського способу життя і зміни ментальності від підневільної до чину автохтонів.

7, 9. З ілюстраціями все гаразд, добре, що подаються фото авторів. Не завадять дотепні карикатури, що розвіять деяку трагічність українського часу і спробувати перемогти біду знаменитим українським муромом. Складність статей не має значення, адже газету читають люди з органічним сприйняттям українського життя. Конче потрібні матеріали з менеджменту чи просвітянської школи громадянської діяльності для членів "Просвіти" і всіх українців, періодичні короткі (не нудні) звіти різних структур, організації й анонси акцій і заходів, матеріали моніторингу мовної ситуації "Просвітою", правозахисні рекомендації та з організації громадської діяльності і багато чого безпосередньо просвітянам, окрім як через службу секретаріату. В Україні не існує публічної національної школи громадської діяльності, для цих матеріалів варто передовсім надавати "колонку з продовженням", видавати додатки-брошури.

З великим задоволенням читаю свою газету і бачу, що висловлене перед товариством не так сприймається, як друковане слово — воно ще має авторитет, і в цьому шанс української самоорганізації і відновлення ролі автохтонів.

Дякую за непросту працю на фронті інформаційного визволення українців, коли втримати "на плаву" справжню українську газету вже є подвигом, бажаю нормального самоствердження для нас, творчих здобутків і доброго здоров'я шановній редакції! Особлива подяка незмінному редакторові — пані Любові Голоті!

ПИШІТЬ ПРО БУДИНКИ «ПРОСВІТИ»

Володимир САВЕНКО,
голова Слов'янського міського об'єднання ВУТ "Просвіта"
ім. Т. Шевченка

Побажання щодо змісту газети: хотілося б мати більше публіка-

цій чи світлин про просвітянську роботу. Якби ви бачили, яке диво ми сотворили в центрі вулканічного Донбасу, під вікнами міської ради, де майже всі депутати-регіонали! А можливо,десь є кращий Будинок "Просвіти". Хотілося б знати.

ЗАКОРДОННИМ УКРАЇНЦЯМ ВЛАДА ЗНОВУ ПОКАЗУЄ СПИНУ

● ДЕРЖАВНА СПРАВА

Іван ЮСИП'ЮК

ЗДАВАЛОСЯ, "ХВОРИЙ ПОЧАВ ОДУЖУВАТИ"...

Останні два роки стали ключовими у визнанні ролі закордонного українства важливим аспектом державної політики України. Як усі світові держави Україна активізувала дієвий розвиток зв'язків із закордонними українцями та громадянами нашої держави, які постійно проживають за її межами, їхній правовий захист, залучення до участі в розбудові Української держави.

З ініціативи Президента України Віктора Ющенка координацію роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо подальшої активізації й розширення взаємодії з закордонними українськими громадськими організаціями, розпорошену між різними міністерствами і відомствами, було покладено на МЗС України, яке створило у своїй структурі окремий підрозділ — Управління з питань закордонного українства. Основним нормативно-правовим документом, що на сьогодні визначає конкретні напрями впровадження державної політики стосовно закордонного українства стала Державна програма співпраці з закордонними українцями на період до 2010 р., розроблена МЗС України спільно з іншими центральними й місцевими органами виконавчої влади та громадськими організаціями, яку було схвалено на IV Всесвітньому форумі українців, що відбувся у серпні 2006 р. в Києві. Передбачені цією програмою заходи покликані сприяти консолідації закордонних українців навколо своєї історичної батьківщини.

Як передбачалося, фінансування більшості зазначених заходів мало здійснюватися за рахунок відповідних щорічних бюджетних програм. У 2006 р., наприклад, реалізувалася програма під назвою "Заходи щодо встановлення зв'язків з українцями, які проживають за межами України". На її виконання було асигновано 14 млн. грн. У межах програми здійснювалася фінансова підтримка українських шкіл і класів, видавничої та просвітницько-культурної діяльності українських об'єднань, забезпечення ремонту та облаштування приміщень організацій закордонних українців тощо. Певні кошти було асигновано для забезпечення технічними засобами редакцій українських періодичних видань закордоння та їх розповсюдження серед громадських організацій. Національна комісія з питань закордонних українців розглянула понад тисячу звернень наших спів-

Останнім часом складається враження, що все в нашій країні ситуативне — ситуативна коаліція, ситуативна більшість, ситуативне голосування у ВРУ, а отже, і закони наші — ситуативні? Однак, мабуть, нашим політикам слід уже схаменутися, адже народ України, якому за цими законами жити принаймні кілька найближчих років, явище аж ніяк не ситуативне! Серед наших політиків зараз стало модним у своїх висловлюваннях посилається на досвід країн розвинутої демократії. Але чомусь вони не помічають чи не хочуть помічати того, що розбіжності у програмах двох, як правило, основних конкурентів у боротьбі за владу в цих країнах різняться настільки мало, що це не має значного впливу на стратегічний курс внутрішньої чи зовнішньої політики держави. Тому інтереси останньої не втрачаються у будь-якому випадку.

Щодо України цього сказати не можна, адже в нас кожна наступна влада намагається, мабуть, "на зло" попередникам, зробити все навпаки. При цьому особливо не розбираючись, що було позитивним досягненням, а що слід змінити на краще. І вже в останню чергу думаючи про те, які наслідки це матиме для народу країни. Така ситуація склалася останнім часом і стосовно закордонного українства.

вітчизників щодо надання їм статусу закордонного українця. Загалом у 2006 р. фінансова підтримка надавалася українським громадським організаціям у 40 країнах для проведення понад 500 різноманітних заходів.

НАЗАД У МАЙБУТНЄ?

Однак не надовго вистачило пороху в порохівниках. Не встигнувши розпочатися, дієва співпраця, спрямована на підтримання українців за кордоном, змушена сьогодні повертатися до застарілого досвіду. Держбюджет України на 2007 р. не спромігся на виділення коштів для підтримки тих, хто вже багато років словом і ділом убулає за Українську державу поза її межами. Управління закордонного українства МЗС України розробило подання "Про потреби у коштах на фінансове забезпечення заходів щодо встановлення зв'язків з українцями на 2007 р. та наступні три роки", де аргументувалося, що обсяги видатків загального фонду бюджету на кожен рік мають бути не менші, ніж у 2006 р., із щорічним збільшенням видатків у рамках зазначеної бюджетної програми на 10 %, враховуючи необхідність розширення матеріально-фінансової підтримки закордонного українства з боку України, а також можливі інфляційні процеси.

На жаль, зреалізувати ці заходи тепер не вдасться. І проблема не тільки в коштах. Проблема в тому, що досі немає стратегії Української держави щодо закордонного українства. Чи це результат внутрішньополітичної боротьби в нашій державі, зокре-

ма протистояння між президентом і прем'єром, яке вже добряче всім набило оскому, чи просто недалекоглядність (читай недалекість) наших політиків? Але від цього страждають загальнодержавні інтереси.

А ЯК У НИХ?

Сучасні світові тенденції впровадження діаспоральної політики полягають у використанні державами власних діаспор як потужного засобу впливу на інші держави. Причому в деяких країнах співпраця зі співвітчизниками за кордоном стала основою зовнішньої політики.

їй притаманна добра спланованість, системність, масштабність, інтенсивність і агресивність, великі обсяги фінансування й належна організаційно-кадрова забезпеченість. При цьому робота з діаспорою досить жорстко централізується, виходячи з того, що ідеологія співпраці зі співвітчизниками за кордоном має бути лише державницька. Форми реалізації цієї політики можуть бути різноманітні, засоби й методи досягнення мети відрізнятися залежно від об'єкта впливу, але тільки

в рамках офіційно прийнятої ідеології співпраці. У переважній більшості країн усім комплексом питань, пов'язаних із співвітчизниками за кордоном, опікується спеціально уповноважений державний орган. Ці країни мають потужне лобі державних інтересів за кордоном. Наприклад, Росія має потужну діаспору в Україні й уміло та ефективно використовує її для досягнення власних інтересів.

ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Насамперед слід зазначити, що в структурних підрозділах органів центральної виконавчої влади, що найбільше залучені до співпраці із закордонними українцями (МЗС, Держкомнаціміграції, МОН, Мінкультури), недостатньо співробітників, які безпосередньо відповідають за цю діяльну роботу. Немає й окремо виділених посадових одиниць для роботи з закордонним українством у структурі дипломатичних представництв України навіть у країнах з численною українською діаспорою. Одним із найефективніших шляхів розвитку взаємодії з закордонними українцями могла б стати розробка й реалізація спеціальних програм співпраці між областями України та відповідними адміністративно-територіальними одиницями країн проживання українців. Одночасно з цим повинно активніше встановлюватися дієве шефство областей нашої держави над українськими громадами зарубіжжя та працюватися інформаційній комп'ютеризованій базі даних про їхні нагальні потреби.

Слід зважати й на те, що нинішня українська закордонна громада умовно можна розділити на три складові: нащадки (здебільшого третє-четверте покоління) колишніх українських переселенців, які глибоко інтегровані в суспільне життя українське населення в суміжних з Україною державах; новітня еміграція (так звана, четверта хвиля еміграції). Запити, проблеми й інтереси цих частин закордонного українства суттєво різняться. Крім того, слід урахувати й її особливості, що в західних країнах українців можна означити не лише як етнокультурну, а й як національно-політичну спільноту, тоді як на Сході українці об'єднуються на етнокультурних засадах.

Від активності й послідовності нашої держави у сприянні процесам етнічного самовідтворення закордонних українців і відстоюванні їхніх прав здебільшого залежатиме й здатність закордонного українства до виконання лобістських завдань у країнах проживання. Бо тільки сильна, організована закордонна етнічна громада має суттєву політичну вагу.

ОБ'ЄДНАЄМОСЬ У ЄВРОПІ, АБИ ПЕРЕМАГАТИ В УКРАЇНІ!

клас, народ злиденіє, а отже, зростатиме заробітчанство.

Разом із тим, уряд так і не приступив до розробки системних програм із розв'язання багатьох проблем, пов'язаних із трудовою міграцією й еміграцією. Немає ніякої реакції і на рівні регіональних виконавчих органів. Громадський, професійний і фінансовий ресурс заробітчанства так і залишається системно незадіяний.

Якщо четверта хвиля еміграції не зможе подолати кризи, то її чекатиме швидка асиміляція, напіврабська праця й безправне становище людей третього сорту. Те саме можна сказати і про тих, хто ще залишився в Україні.

Тому настала пора об'єднуватися і заявити себе як самостійна громадсько-політична сила, яка здатна озвучувати проблеми й формулювати завдання. Головне завдання МГОУ "Четверта Хвиля" — захист соціальних прав заробітчан і їхніх родин в Україні, а також створення механізмів

їхнього повернення на Батьківщину.

Створення Ради голів в Італії — це перший програмний крок у цьому напрямку. Створено ядро й дано старт соціальній ініціативі. Далі має відбутися утворення загальноєвропейського "круглого столу" представників МГОУ "Четверта Хвиля" й вироблення програми діяльності у Європі і в Україні. Важливим кроком є створення координаційних комітетів в обласних центрах України, які мають активно включитися у громадсько-політичне життя регіонів. Такий проект уже втілюється трудовим рухом "Солидарність".

"Лише так ми змусимо владу нас почути і покажемо хто є хто. Досить лицемірства й лукавства. Самими співами й концертами України не збудуємо", — підкреслив на закінчення свого виступу Віктор Горобчук.

Інф. УСІМ
при МГОУ "Четверта Хвиля"

● ЧЕТВЕРТА ХВИЛЯ

УСІМ

Новини від Української Світової Інформаційної Мережі

Україна займає 4-те місце у світі за кількістю іммігрантів, що в'їхали до країни. Про це йдеться у доповіді Світового Банку "Міграція та грошові надходження у Східній Європі й колишньому Радянському Союзі". Нас випередили тільки Сполучені Штати, Росія та Німеччина.

Британська Рада в Україні в партнерстві з МГО "Інтерньюз-Україна" розпочинає новий проект під назвою: "Безпечна міграція: як залишатись у безпеці під час роботи за кордоном", що фінансується Посольством Великої Британії в Україні. Мета проекту — покращити якість та збільшити обсяг висвітлення у засобах масової інформації тем міграції та торгівлі людьми для кращого розуміння цих питань у ширшій громадськості, таким чином зменшуючи нелегальну міграцію до Великої Британії та країн Європейського Союзу і пов'язану з цим злочинність, а також сприяти розповсюдженню інформації про легальне отримання візи до Великої Британії.

Створене новим поколінням іммігрантів з України, які мешкають у Ванкувері, радіо "Четверта Хвиля" транслює свої передачі виключно українською мовою. Програми складаються з новин з України, оригінальних програм із лідерами місцевих організацій, а також народної та сучасної української музики. Людмила Михалевич, Павло Манугевич та Нікола Руденко протягом години ведуть програму на радіостанції CJSF-FM 90.1 Burnaby, BC, кампусі Університету Симона Фрейзера.

Про те, як з'явилися українці у Норвегії, як там живуть, чим вони займаються, голова української громади Норвегії, делегат IV Всесвітнього форуму українців Наталія Равн-Хрістенсен розповіла для "Свободи" Юрієві Атаманюкові: "Наша організація називається "Українська громада Норвегії". Створили її два роки тому, 3 жовтня 2004 року, коли відбувся Великий збір. Із того часу активно працюємо. Наша громада офіційно зареєстрована. Отримуємо допомогу від держави. Норвегія дає таку допомогу, якщо є достатня кількість членів, які платять членські внески і якщо подано проект".

У Празі відбулася Чесько-українська конференція "Проблеми загального перебування і працевлаштування громадян України на території ЧР". Конференція спрямована на презентацію й досі незадовільної практики у наданні дозволу на осідок громадянам України в Чехії, а також щодо легального працевлаштування українців у ЧР.

Україна може застосувати до громадян Росії "правила взаємності" в питаннях міграційної політики, заявив на прес-конференції директор Департаменту консульської служби МЗС України Борис Базилевський. Український дипломат відзначив, що Україна має намір стежити за ставленням Росії до українських громадян на території РФ, і "застосовуватиме свої, відповідно, кроки до громадян РФ", які перебувають в Україні.

Електронна адреса УСІМ: novaxvilya@gmail.com або slavov@chello.at

Передрук матеріалів дозволяється за умови посилання на УСІМ МГОУ "Четверта Хвиля".

Підготував
Дмитро СЛАВОВ,
співкерівник УСІМ при МГОУ
"Четверта Хвиля",
Австрія, Відень

Під таким гаслом відбулися перші робочі збори голів громадських організацій — учасниць МГОУ "Четверта Хвиля" в Італії. На зборах було утворено колегіальний орган — Раду голів українських організацій в Італії, а також затверджено регламент діяльності Ради. Основний принцип діяльності новоутвореної Ради — добровільність, прозорість, демократичність, рівноправність. Основними напрямками діяльності Ради має стати відпрацювання внутрішніх зв'язків, інформаційний взаємообмін, а також вироблення спільної позиції щодо соціально-політичних процесів в Україні.

Як зауважив у своєму виступі ініціатор утворення Ради голів, представник у МГОУ "Четверта Хвиля" від Італії, голова трудового руху "Солидарність" Віктор Горобчук, вже не йдеться про причини заробітчанства, яке виникло разом з українською незалежністю. Сьогодні вже потрібно ставити питання про системне ігнорування цієї проблеми українськими владоюдержаннями. А останні події в Україні демонструють, що потік трудової еміграції збільшуватиметься. Погіршення соціального клімату та обвал цін у сфері комунальних послуг на тлі заморожування заробітної плати є тривожним симптомом. Знищується середній

Романа КОБАЛЬЧИНСЬКА,
старший науковий співробітник
МНАП НАН України,
заслужений діяч культури України

ХАТНІ ПИСАНКОВІ ПРИКРАСИ

Численні експедиції по Бойківщині, Буковині, Гуцульщині та Закарпаттю завжди поповнювали мої щоденники унікальними записами та рисунками з оформлення інтер'єру сільської хати до свят. Особливо багато матеріалу зібралось із "покриси" хати та великоднього кошика до найбільшого свята року Паски.

"Фіцегорні" г'аздині з Гуцульщини зі своїми великодніми пасквінками (дерев'яними, складеними з 12—18 клепок і двох обручів, оздоблених випалюванням) назавжди запам'ятовуються космацькими писанками "на хвалу" і великодніми сирними кониками.

На Покутті, в селі Княжому довелось побачити зібраний великодній кошик Фербеї Катерини, оздоблений барвінком, червоними ружами і свічкою з витинанкою-окресом ("аби віск не скапував на страву і борони Боже, комуся святкову одіж не зіпсувати")... І це проста селянка, а скільки делікатності, яке вишукане відчуття прекрасного у витятій нею витинанці у хрести, сердечка і писанки!

У селі Тухолька, що на Львівщині, до великоднього кошика Ганна Палійчукова викладає грудочку масла у капустяний лист і ложкою виробляє узорі, — а посередині хрест...

Статечна г'аздиня Верона із села Тисівці Сторожинецького району Чернівецької області на моє прохання виносить великодній кошик із світлиці на вулицю, бо я хочу сфотографувати унікальний за формою, давно сплетений, за словами господині,десь у 20-ті роки ХХ ст. кошик. "Кошик тільки на Великдень, тільки на свячене". Користуються г'аздині ним раз у рік.

Овальний, обплетений двома кісками, а поверху ще округлі зубці, як мереживо. У кошику складений бурнучковий рушничок із витканим написом "Христос Воскрес". Тканий він із тоненьких лляних і бавовняних "памутових" ниток у зорі: хрестики, писанки, очей відірвати не можна.

Село Колінці Тлумачького району Івано-Франківської області з давніх-давен славиться своїми витинанками. До Паски в хаті Софії Левів білі й кольорові витинанки на вікнах, печі, стінах. Біленькі "окреси" — кругленькі, як сонечко з вирізаними хрестами й зубчиками, "аби зло в хату не пхалось". На стіні неповторної композиції паперовий килимок, на якому витято кошик із писанками, вдало поєднаний із традиційними стрічковими елементами: "зубчики", "клинці", "восьме нумеро". На сволоку голуб великодній із писанкою. Великодні голуби з Покуття — це двійна паперова витинанка, через яку на шнурочку підвішена писанка з китицею. Скільки то радості для внуків, бо в бабиній хаті тихесенько обертаються від кожного поруху повітря великодній голубок, і ніби витає в хаті Господній Дух, а з ним радість Воскресіння Христового.

Скільки віри і краси у кожній хатній писанковій оздобі. У селі Великий Кучурів, що на Буковині, над дверми під іконою (за місцевим звичаєм ікони вішали не тільки на покуті, а й над дверми) висять три писанки з китицями: одна "великодній", друга "грабельки", третя "рибка". Господиня Домніка твердо вірить, що "великодній" писанка з хрестом у хату зла не пускає. "Грабельки" вигрібають усе зло з хати, а "риба" всій хатній челяді здоров'я

убезпечить. А поряд у хаті Марійки Дзюбанич під іконою висить великодній г'ердан — насилени на три низки видуті писанки з китичками. А що вже гарні, одна в одну, перший рядок із семи писанок, другий із п'яти, а третій із трьох.

Усього не перекажеш, що бачила по селах, у хатах, оздоблених до Великоднього, але так хочеться розповісти як виготовляють великодні хатні покраси.

Майже всюди, починаючи з Середнопістя, дівчата, жінки, а часом і чоловіки, починають розписувати писанки, виготовляють із них великодні покраси — "трой-

"Трой-дзвони"

дзвони", хрести, ангели, великодні голуби, г'ердани.

Господині готують святковий великодній кошик на свячене, який прибирають стрічками, виплетеними шнурками з червоними китицями, квітками, паперовими витинанками. На кошик готують заздалегідь малий рушничок, тканий або вишитий із написом "Христос Воскрес", а з другого боку "Воістину Воскрес".

Протягом багатьох століть писанка в Україні — символ магічних дійств та обрядів. У наш час її використовують як оберег та прикрасу.

До народних прикрас із писанок належать г'ердани, які до свят розвішують під іконами та фотографіями. Вони поширені на Покутті, Гуцульщині й Буковині. Г'ердан має вигляд намиста з одного-трьох разків. На найдовший разок нанизуються сім писанок, на середній п'ять, а найкоротший має три писанки. Кінці ниток з'єднують між собою та прикрашають китичками з ниток, які за кольором гармонійно поєднуються з писанками.

Дзвони — "трой-дзвони", це покраси, які виготовляють із трьох-п'яти писанок, кожна з яких окремо нанизуються на нитку з китицею, а потім їх з'єднують разом угорі. Таку прикрасу підвішують під ікони, на стінах хати, над дверима, в сучасних інтер'єрах під світільниками.

Хрести — хатня і церковна великодній прикраса. Для виготовлення

Інтер'єр гражди із с. Верховини із великодніми прикрасами

Рушничок великодній

Великодній кошик із свічкою з "окресом"

ни, складаємо з них ромб із рівними сторонами, а перетини соломин скріплюємо нитками. У ромб встановлюємо виготовлений хрест із писанкою, закріплюємо його по кутах нитками. Таку прикрасу на Великдень вішають між вікнами на кілочок коло покуті. У церквах на Покутті й Гуцульщині хрести вішають між образами, оздоблюють притвор.

На Покутті, в Городенківському районі поширена великодній прикраса — ангел. Виготовляють його з однієї писанки, яка насилена на

нитку з китицею, знизу на китицю нанизують три різнокольорові витинанки, у "філігранні звори". У хаті відомої майстрині Параски Хоми з села Чернатин на Великдень висять розмальовані паперові ангели із писанкою. Таких же ангелів, тільки не розмальованих, а біленьких, я зустрічала в селі Герасимів на Тлумаччині. Їх виготовляють із двох однакових витинанок, які склеюють і через них пропускають нитку з писанкою.

Великодній "Голуб", — "Святий дух" — дуже поширена прикраса. В кожному регіоні України їх виготовляють з різного матеріалу: писанок, тіста, дерева й паперу, але найпоширеніший голуб, виготовлений із писанки. Його виготовляють сучасні народні майстри так: для тулуба використовують порожню всередині писанку, стінки якої старанно змащують кількома шарами клею ПВА та дрібною тирси, що наносять по черзі. Для цього з одного боку необхідно зробити отвір діаметром 2 мм. Коли тулуб підготовлений, на місце отвору кріплять голубу голуба з шматочка бджолиного воску. З нього формують шийку, голову, дзьоб і позначають очі. З допомогою круглого надфіля писанкарки прорізають три вертикальні отвори завширшки 3—4 мм і завдовжки 15 мм, там, де мають бути прикріплені хвіст і крила. Зверху ялиця робить також невеликий отвір, капають віск і закріплюють ниточку для підвішування. Крила та хвіст виготовляють із кольорового або білого паперу, який "рісують": складають у "гармошку", віялом. Крила та хвіст можна прикрашати витинаннями. Їх вкладають в отвори і закріплюють краплинками воску.

Майже так само виготовляли великодні голуби і в кінці ХІХ ст., про що описує професор Володимир Шухевич 1899 року в монографії "Гуцульщина": "Образи учічані свяченим зілем; верх них висять писанки і голубці (тулуб тих голубців творять випорожнені писанки, до яких приліплені з двох боків і з задку, як вахляр пофалдовані кольорові папірці, що представляють крила і хвіст, а голова дороблена з воску украшеного позоліткою)..."

"Квітчанья", "покраса" житла до свят в Україні — справжній скарб української культури, відбиток світогляду українців. Тож продовжуємо підтримувати народні традиції: готуємося до свят, виготовляємо великодню символіку, оздоблюємо наші оселі давніми великодніми покрасами, радіємо життю, славимо Господа, дякуючи йому, що народився на цій благодатній землі, ім'я якої Україна. Привчаймо наших дітей до наших обрядів, свят, залучаємо їх до виготовлення традиційних святкових прикрас.

ОГОЛОШЕННЯ

Музей народної архітектури і побуту НАН України, Всеукраїнське товариство "Просвіта" ім. Т. Шевченка запрошують на свято "Великдень" (веснянки, гаївки), яке відбудеться 9 квітня 2007 року в експозиції "Закарпаття". У програмі свята: святкова літургія в церкві Покрови; виступи фольклорних колективів із веснянками, гаївками й великодніми забавами навколо церкви; огляд виробів народних майстрів на виставці-ярмарку.

Відповідає за свято Романа Кобальчинська.

Остап ЛАПСЬКИЙ став першим лауреатом Національної премії імені Т. Шевченка, у якого по сьогодні не видано жодної книги в Україні. Бо він завжди друкувався в Польщі.

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Пан Остап зустрів нас ще в під'їзді свого багатоповерхового будинку по вулиці Діккенса у Варшаві. Оскільки я вже трохи знав про його життя, це дещо здивувало. Адже ми щойно попереджали телефоном, що піднімаємося на другий поверх. І літній чоловік, який багато пережив, міг би спокійно зачекати гостей у квартирі... Та після двох годин спілкування і це, і багато іншого в цій енергійній людині мене вже не дивувало.

Я був першим українським журналістом, який завітав до ново-го лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка і привітав його з цим “українським Нобелем”, як сказав сам поет. І цьому завдячую виключно своєму доброму й давньому варшавському другу, одному з найвідоміших українських критиків і літературознавців Польщі, докторові кафедри української філології Варшавського університету Василеві Назаруку. Саме він влаштував цю зустріч зі своїм побратимом по перу, по слову, по українській справі, з яким зв'язаний міцною дружбою вже не одне десятиліття.

Життя видатного українського поета Польщі — це матеріал для фільму чи й серіалу. Власне, такий фільм існує: це польський телефільм 2000 року “Остап Лапський: поет невідомий”. Назва, схоже, від того, що все своє довге 80-літнє життя був невідомим для любителів загнати людську долю, а тим паче поетичне слово у стандарти і шаблони. Випускник російської, а згодом — української філології двох університетів, блискучий знавець російської, німецької літератури, а також польської, в якій творить уже понад півстоліття — такі іпостасі українського поета. І він постійно ставав “невідомим” системою і систематом. Звідси — звільнення з роботи, ізоляція в літературі.

І була ще чорна прірва життя, роки перебування поміж небом і землею. Уже в досить поважному віці Остап Лапський був підкошений смертельною хворобою. Майже повний параліч. Втрата мови. І так довгі 9 років. Вирок медицини: це смертельно, зостається лише чекати, поки Бог забере в інші світи. Він ніби випав із життя. З ним залишилися лише рідні й найближчі друзі. І чіткий ясний розум. І ось так 9 років просто неба, в пошуках себе, “собі назустріч”, як він потім назвав чи не найщемливішу свою книжку поезій.

Невіруючим у чудеса доведеться змиритися з тим, що диво існує — просто існує. Життя повернуло поета до життя. Ніхто, може, хіба що окрім нього самого, не знає, як це сталося. Але сталося. Сам поет якось з'явився, що це, мабуть, не просто так співпало з першими роками незалежності України.

Позаду знову понад 10 років напруженої праці. Остап Лапський написав за цей час 10 книжок поезій. Три з них: “Обабіч істини?!” “Себе розшукую?!” і “Мій почитачу”, видані в Польщі коштом добрих людей, українців США і Канади. Сім книжок існують у комп'ютері. Вони навіть “видані” кожна в кількох примірниках, їх можна потримати в руках. Але ці книжки ще не прийшли до читача. Надруковано добірки поезій у варшавській українській газеті “Наше Слово” — виданні Об'єднання українців Польщі. Цю газету Остап Лапський кілька десятиліть тому започаткував разом з однодумцями, був її редактором.

І це практично все рідною українською мовою у поета, що народився, був і є українцем по крові,

по духу і серцю. А в рідній Україні не видано нічого, якщо не рахувати давніх добірок віршів у журналах. Не видано жодної книжки. Немає публікацій у періодиці. Немає рецензій. Лише тепер ми, очевидно, відкриваємо для себе цього глибинного поета.

Ми втрюх у його оселі, де висить портрет господаря у 45-річному віці, де по стінах — у мальовничому безладді засушені стебла рогози, пучечки трав і квітів. ...Але слово самому поетові. Пан Остап розповідає багато, цікаво, детально, гарним чітким голосом — бо ж був викладачем літератури, і досі веде цикл своїх передач на варшавському радіо. Але потім раптом говорить: “Може, не треба витратити місце в газеті на моє інтерв'ю? Дайте краще вірші”. Тут уже я, як журналіст, не погоджуюся...

***
— **Пане Остапе, здається, у Буніна є цікава фраза: про себе саму 25-річної давнини людина думає вже як про якусь іншу людину. Ви відчуваєте щось подібне, чи ця сентенція не завжди вірна?**

ОСТАП ЛАПСЬКИЙ: СОБІ НАЗУСТРІЧ ПРОСТО НЕБА

— Є таке відчуття, що я про себе “давнього” почав говорити не 25 років тому, а років 50, відколи почав писати, записувати свої переживання, думки, почуття. Вже більше живу пам'яттю, ніж поточною біжучою хвилиною. Пишу по пам'яті. Пригадую, чим пахло життя. Тепер мені здається, що воно нічим не пахне. Але це так здається. Це оманливе. Всі мої висловлені сліди сприймати, як вираз специфічного світосприймання. Я не впевнений, чи правдиво говорю сам про себе, чи проєктую себе надалі, викликаю себе на герць із самим собою. Тому в моїх віршах багато знаків запитання поряд зі знаком оклику.

Церкви наші недолюблюють релятивізму. Я без нього не можу обійтися. І думаю, що коли перестану спогадувати себе, то хоч житиму, буду мертвим.

— **Ви — український поет, але чудово знаєте інші мови, культури. Наскільки відчуваєте себе людиною рідної мови, культури, а наскільки, як це говорять, людиною світу?**

— Треба тоді розповісти про мій шлях до українства. Народився, почався в лоні матері-українки. Хоча по лінії чоловічій — польського коріння. Мій прадід Кшиштоф — католик, поляк. А вже дід Іван був православним. Це сталося, мабуть, під тиском російського самодержавства. Моїх предків змусили виїхати з Полісся, з Берестейщини, вглиб Росії — навіть не за причетність до польського повстання, а за національний дух.

Як би там не було, але я — син українки, народжений на українській Берестейщині, до 7-ми років користувався виключно українською говіркою, наближеною до волинської. І лише після відчув: по-

ня, німці відступали, знову настав час вибору. Кликали (правда, не дуже) до себе в армію власівці, серед яких було багато українців, зокрема, з Сумщини, Чернігівщини. Кликали мене і поляки в Армію Крайову. Але я опинився в українському націоналістичному русі. Хоч по правді, не дуже здатний до якоїсь конспірації, часто говорив те, що думав усім підряд. За бандерівську листівку якось мало не потрапив під розстріл.

— **Хто Вас ледь не розстріляв?**
— Російський офіцер, власівець, що тут у Польщі служив німцем.

— **Виходить, українець заважав усім?**

— До речі, була можливість податися й на Захід. Петлюрівці організовували цілу валку на виїзд, мабуть, до Німеччини. Навіть у німецьку армію можна було потрапити, де, до речі, воювало чимало колишніх полонених.

В Армію Крайову кликали поляки. Взагалі, у них якась така місія — ополячити, окатоличити. Я не бідкаюся з цього приводу. Моя покійна дружина була полька, католичка. Однак говорю так: будь ти ким хочеш, але не люблю насильного навернення кудись. Одному з тих, хто хотів мене “навернути”, я підніс велику українську дулю.

...Знаєте, після всіх житейських перипетій скажу так: залишилася велика українська ідея. Не при-

сійську, німецьку ідею, то українська здавалася мені найгарнішою. Вона була найромантичніша. Навіть коли йшла через польську літературу, через польський світогляд.

— **Як Ви опинилися в корінній Польщі?**

— Нас, по суті, ще молодих людей, мене й сестру, врятував наприкінці війни батько, який і вивіз у Польщу. Але знову ж по війні сюди прийшла радянська комуністична влада, по суті, антиукраїнська.

Я закінчив російську філологію у Вроцлаві. Але потім, будучи бідним, бездомним, закінчив і українську філологію тут, у Варшаві — такою була моя любов до України. Тридцять років читав тут журнал української еміграції “Сучасність”. Уявіть, досі читаю навіть радянські українські романи, незалежно від змісту, але з огляду на їхню гарну українську мову і гарно відредатовані тексти. Бо тепер бачу, як неохайно іноді редагують тексти. Знаєте, я колись любив читати “Робітничу газету”, яка писала гарною українською мовою.

Українства мені неможливо позбутися, бо тоді я став би мертвим.

...Весна. От-от зазеленіють схили Дніпра в Києві та парки над Слесью у Варшаві, де мешкає Поет від Бога й України, син українки і поляка з Берестейщини, який попри всі життєві перипетії був і зостався українцем.

Поет завжди самотній і ніколи не буває сам, не може бути. Слово Остапа Лапського нарешті йде і в Україну, якою він жив і живе все життя. Виходові книжок поета посприє й наше товариство “Просвіта”. Насамперед найостаннішої книжки “Собі назустріч?!” — бо це ще й доволі незвична книжка, справжній шедевр поезії, графіки, фотографії, живопису.

Десь там, у Варшаві, чітким рівним почерком поет пише нові рядки. Щодня! Говорить із самим собою і з нами всіма...

Від редакції. В одному з найближчих чисел “Слова Просвіти” читайте поезії Остапа Лапського.

● 198-РІЧЧЯ ВІД НАРОДЖЕННЯ
І 155 РІЧНИЦЯ ПАМ'ЯТІ

Олександр ШОКАЛО

Микола Васильович ГОГОЛЬ.

Геніальний український мислитель, класик української й російської літератури, історик, народознавець, педагог. Писав російською мовою.

Народився 1 квітня 1809 р. в с. Великі Сорочинці на Полтавщині в сім'ї нащадків козацького старшинського роду. Ріс у с. Василівка (нині Гоголеве) в родовому маєтку. Початкову освіту здобув удома, потім навчався в Полтавському повітовому училищі (1818—1819) та в Ніжинській гімназії вищих наук князя Безбородька (1821—1828) — одному з найкращих навчальних закладів того часу. На початку 1829 р. переїхав до Петербурга, де служив урядовцем і водночас навчався в Академії мистецтв. У 1834 р. працював ад'юнктом-професором історії Петербурзького університету, мріяв про викладання історії в Київському університеті. Але справжнім покликанням стала літературна творчість, яка давно вабила його. Своїми “Вечорами на хуторі біля Диканьки” (1831—1832) уславився як яскравий український письменник. У 1836—1848 рр. жив у Німеччині, Швейцарії, Римі, Парижі, Єрусалимі. Перше видання творів М. Гоголя у чотирьох томах (1842) здобуло йому світову славу, а своїми українськими повістями він відкрив світові Україну. Помер М. Гоголь 4 березня 1852 р. й похований на цвинтарі Свято-Данилового монастиря в Москві, а 31 травня 1931 р. його прах перепоховано на Новодівичому кладовищі.

Багатогранна творчість (проза, драматургія, публіцистика, наукова есеїстика) М. Гоголя як одного з найбільших світових письменників XIX ст. справила великий вплив на розвиток української й російської літератури, а його ідеологія — не менш сильний і широкий вплив на пробудження української національної свідомості. Ще в юному віці (1827) М. Гоголь писав із Ніжина своєму дядькові П. Косяровському: “Неправосуддя — найбільше у світі нещастя, найдужче розривало моє серце. Я поклявся жодної хвилини короткого життя свого не загубити, не зробивши добра”. Він бореться з “неправосуддям і гнітом” своїм словом, сповненням геніальних осянь і дедалі гострішої й огленішої іронії. Водночас із натхненною працею над своїм найулюбленішим твором — повістю “Тарас Бульба” (1834—1835), де воскресено дух козацької волі, української державницької традиції, М. Гоголь інтенсивно трудиться над тисячолітньою історією України (“Заради всього нашого, заради нашої України, заради батьківських могил”) і пише низку фундаментальних праць з української історіософії та історіографії, зокрема надзвичайно важливу статтю “Роздуми Мазепи”, в якій чітко висловлює позицію українського патріота-державника. М. Гоголь правдою слова й діла оберігав від омертвіння людські душі, воскрешав і просвітлював національний дух — джерело права й первинної державотворчої сили. Ще в середині XIX ст. великий провидець застерігав слов'янський світ від “пролетаріатства”, яке почало ширитися по Європі й загрожувало позбавити селянина землі-годувальниці, що з нею він зрісся всім еством, від “тих озлілих партій, ...які зводять нездоланну перешкоду до єднання людей”, руйнують “побратимство людей”, породжують “непримиренну зненависть верстви проти верстви”, попереджав про руйнівну дезінформацію, що розповсюджується “крізь облудні призми всяких партій”. Найпроникливіше охарактеризував особливу суспільну місію Гоголя-мислителя Василь Розанов: “Жоден політик світу, ані жоден політичний письменник не зробив у політиці стільки, скільки Гоголь”.

ЗНІМАЄТЬСЯ КІНО «ТАРАС БУЛЬБА»-1 ЧИ «ТАРАС БУЛЬБА»-2?

Володимир ВОЙТЕНКО,
професор

Наш земляк і відомий російський режисер Володимир Бортко провів на Хортиці дебютну стадію великого (і в художньому, і в доларовому сенсі) кінопроекту. Його попередні фільми (“Собаче серце”, “Ідіот”, “Майстер і Маргарита”) викликали безсумнівний глядацький резонанс, хоча (насамперед остання стрічка) неоднозначно трактовані критикою.

Перший знімальний день розпочався зі сцени сумних спогадів Тараса на березі Дніпра, його роздумів про важкі втрати в родині та козацькому війську... Маємо, вочевидь, бути вдячними російському капіталу й кіностудії “Мосфільм” за те, що хотіли, шукали, знайшли, знімають. Хоча, не ризикуючи помилитися, мусимо усвідомити, що змордований часом та обставинами сценарій В. Гресья вже приречений; майже 20 років український режисер не може уявити нам свого полковника Бульбу. Твори Гоголя екранізовано багато років — зі змінним успі-

хом. Як правило, в пам'яті лишаються комедійні епізоди, особливо такі доконані, як зустріч Чічікова з Ноздрьовим чи перипетії міжусобної війни Івана Івановича з Іваном Никифоровичем. “Тарас Бульба” в СРСР (і на пострадянських теренах) не знімався жодного разу; ніхто не мав бажання розповідати про “націю, котрою терпення уже переполнилось”, і сама вона не знайшла коштів, аби розповісти “про оскорблені права свої”. Фільм про Мазепу — справедливо чи ні — не мав успіху ні в критики (здебільшого), ні в прокаті. Гоголь — свідомо чи ні — намалював Тараса Бульбу як антипода “зрадника”-гетьмана для російської (і малоросійської) публіки. Цей, як сказали б тепер, проект був успішним і значною мірою визначив популярність автора. Гонта з Шевченківських “Гайдамаків” (1841) різав свої покатолічних синів непохитною рукою Тараса Бульби, а Кобзар у вірші, присвяченому Миколі Васильовичу (1844), писав:

Не заріже батько сина,
Своєї дитини,
За честь, славу, за братерство,
За волю України.
Не заріже — викохав
Та й продасть в різницю
Москалеві.

Письменицький доробок Гоголя — завжди і скрізь — Шевченко поцінував найкращими словами; автор “Тараса Бульби” — лише раз відгукнувся про Кобзаря в приватній розмові з Бодянським. Чи чогось соромився? Хтозна...

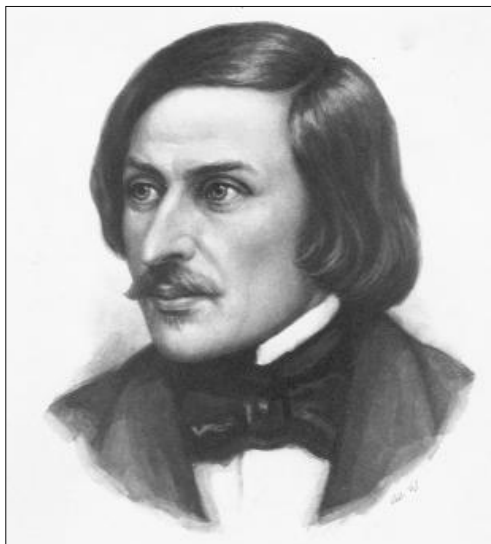
Ліричний герой Ю. Косача з роману “Еней і життя інших” (1946) розповідає про свої пригоди в середовищі емігрантів-малоросів, які

— в інтернаціональному єднанні з доброю імперською публікою — назавжди зупинилися в 1917-му:

“Я набув би собі слави доброї душі, коли б на балі не образив генерала кн. Б., сказавши “Великий українець Микола Гоголь”. “Па-азвольте, маладой чела-ек, как ви сказали?” “Я повторив. Генерал дивився на мене... ні, він поїдав мене очима, що поступово виходили з ямин. Я відступився, бо думав, що його вдаряє грець. Він багрянів, він наливався кров'ю, як яблуко, як буряк. “Да как... да как ви смеєте?” — Заревів він, і біля нас колом почала збиратися юрба. “Гаспада, — звернувся він до голів пташачих, птеродактильних, іхтіозаврячих, курячих, гусячих. — Гаспада, етот маладой человек, етот... етот... пасмел заявить, что величайший русский писатель бил... Ви па-думайте...”. Проблема не в тому, що старий у лампасах — темний і не знає того, що знають усі; проблема в тому, що він просто не вважає таке можливим — і в цьому проблема Гоголя, а сьогодні — наша. Письменникові маємо дати спокій: не він вибирав свій геній, бо геній сам знаходить людину, мову й стиль. До себе мусимо бути суворими, а до барабанщиків хохляцтва та яничарства — безощадними. І не кажіть мені про християнське братолюб'є: нагадайте про це ім. З моєї країни хочуть зробити свою — не мою, чужу. Такого орієнтира легко триматися прихоськам, зайдам і прибудам (із тих причин, через які хробак по-своєму розуміє яблуко), але... але Гоголь лише половину своєї душі вважав українською. До такого треба довго привчати, але привчали довго і послідовно.

КОЛОНИЯ І “ДЕНЬ”

Як виявляється, читання марксистських журналів може бути корисним. Ось що пише Д. Бованенко в старому “Прапорі марксизму” (1926, № 6, с. 100—127): “Після вступу України в політичну Унію з Московською державою українська торгівля і промисли скоро відчули на собі руку московського уряду. Поташно-смельчужні та селітряні промисли, що задовольняли не тільки потреби внутрішнього українського ринку, а й пробивали дорогу за кордон, були зліквідовані адміністраційно-економічними заходами. Опісля військових триумфів на нивах полтавських, імперський уряд без боязні й сумнін взявся за нищення “мазепинщини” на ґрунті економічному. Старі українські торговельні шляхи й зв'язки були занедбані й з наказу Петра I українська закордонна торгівля мусила відбуватися на початку через Архангельськ, а потім через Петербург та Ригу. [...] Довгі затримки купців з товарами, різні утиски, хабарництво, конфіскації чекали на українського експортера на російських заставах”. Лишаючи без розгляду аналіз усіх фактів і доказів колоніального становища України, автор зупиняється на історії транспортно-залізничного будівництва, яке залежить від промисловості і в той же час впливає на її розвиток і РОЗМІЩЕННЯ. Українські промислові й торговельні кола висунули й боронили проект залізниці Одеса—Кременчук—Харків; імперія обстоювала проект Одеса—Київ—Москва (а фактично, пише Д. Бованенко, здійснення другої половини проекту — Київ—Москва)... Український варіант мав сполучити найбагатші щодо експорту губернії з Чорним морем, а “та-

кож прорізати залізничним шляхом багатющі кам'яновугільні й рудні родовища між Дніпром та Доном”. Переміг, звісно, неукраїнський проект, бо імперія дбала насамперед “про руське православ'є в південно-західному краю та про об'єднання цього краю з рештою Росії”. Казенна публіцистика, маскуючись посланнями на небезпеку українського сепаратизму, не соромилася писати про своє, сокровенне; Д. Бованенко цитує московський “День”: “Надо устроить так, чтобы Заднепровскую Русь тянуло на северо-восток, к Москве. Пусть идет себе дорога от Москвы и пусть вместе с железкой на юго-запад катится себе естественная народная русская волна; пусть прикатится в Киев и Западную Россию”. “Волна” покотилася. Її підштовхували. В часи радянщини — після голодомору й після депортації кримських татар; для відбудови повоєнного Донбасу українських хлопців силоміць вивозили звідусіль на Донеччину, де тримали, як арештантів, — а на чини були люди з уральських копалень (“якісно вищі” вже тому, що “не перебували на окупованій території”; сьогодні ще є багато людей, які пам'ятають цей пункт в анкетах кадровиків).

“СВИСТОК”, ВАНІЧКА І “ВАНІЧКИ”

Сергій Тимофійович Аксаков був порядною людиною, хорошим письменником (“Детские годы Багрова-внука” — один із дитячих спогадів для багатьох) і поміркованим слов'янофілом: хотів бачити Росію самотою, патріархальною, без “німецьких” (петербурзьких) бюрократичних збочень. Аксаков упродовж багатьох років опікувався справами Гоголя; саме в його московський дім Микола Васильович запрошував своїх гостей на свої дні народження. Аксаков-молодший, Іван, писав вірші, носив косоворотку й зіпуну та видавав агресивно-слов'янофільську газету “День” (про яку йшлося в попередньому розділі). За що й сподобився на увагу сатиричного журналу “Свисток”, до якого якого гуртувалися “триголови” Козьма Прутков, Салтиков-Штедрін, Добролюбов, Чернишевський, Некрасов та інші. У дев'ятому випуску журналу (1863) часопис оприлюднив “Письма отца к сыну”, в яких старшого не названо, проте ім'я молодшого — Ванічка — засвідчує, про кого йдеться. Батько дає прочуханку синові: “Я, право, не знаю, в каком смысле понимать твою статью, в шуточном или серьезном [...] В своей статье ты доказываешь положение, что должно обрушить все, что сопркасается с русскими. [...] Ты говоришь, германцы германизируют, пруссаки пруссают все смежное; отчего же и нам не обрушить того, что попало в наши руки? [...] Что, в самом деле, было бы хорошего в том, если бы все стали отатаривать, а калмыки — окалмычивать всех, кто попадетс я им под руку? Понимаешь ты теперь, в чем дело? Высказавши желание обрусиванья, ты должен был показать, для чего

След Тарасов отыскался. Тридцать тысяч козацкого войска показалось на границах Украины. Это уже не был какой-нибудь отряд, выступавший для добычи или своей отдельной цели: это было дело общее. Это целая нация, которой терпение уже переполнилось, поднялась мстить за оскорбленные права свои...

М. Гоголь, “Тарас Бульба” (1835)

оно нужно и к чему хорошему может привести [...] Ты, кажется, забрал себе в голову, что должен быть адвокатом всего русского, особенно того, на что нападают органы европейской публицистики. Знай, дружок, что для этого у нас есть нарочитые органы [...]. Смотри, Иван, оправдай мою надежду. Если же ты пойдешь по пути указанных органов русской публицистики — нет тебе моего родительского благословения, и я назову тебя Хамом”. Мова йде про реакційні газети “Наше время” та “Московские новости”, які квітували під адміністративним і фінансовим патронатом влади (цікаво, як вони називаються сьогодні?).

Як не сумно, свій “ванічка” знайшовся й серед авторів “Свистка” — обвивстався на філософському ґрунті з приводу етичного вчення П. Юркевича. Земляк Гоголя, Памфіл Юркевич (1826—1874) закінчив Києво-Могилянську академію і викладав у ній, а з 1861 р. до кінця життя був професором і деканом у Московському університеті. Світгляд Юркевича ґрунтувався на засадах християнства; він вважав, що духовне життя людства розкривається в повноті релігійних, інтелектуальних, етичних і естетичних моментів; це зумовило тяжіння Юркевича до психологічної та педагогічної тематики. Публічні лекції професора (і гостра критика нігілістичних поглядів) викликали неоднозначну реакцію. До їхнього обговорення долучився і “Свисток”. Сьогодні немає сенсу заглиблюватися в сутність дискусії, а ось рівень аргументації... Послухайте: “Філософія явилась в России очень рано. Мы приняли ее любезно, поместили в самом благословенном климате нашей отчизны, на берегах поэтического Днепра...” Не дивуйтеся, товариство: наша вітчизна — не наша, а їхня; не лише в сатиричному журналі, а й в академічних довідниках ви можете прочитати, що “русскую философию” започаткували Феодосій печерський, митрополит Іларіон і, звісно, Сковорода. Це називається — торгувати краденим. “Свисток” не відчуває пієтету до християнського лобумудрія і цупко береться за Юркевича: “Сыны благословенной Малороссии, изучая самым усердным образом философию, все-таки не могли уразуметь — чем бы мог жид отличиться от собаки, равно как и того, что, кроме искусства делать сало и хорошие наливки, для человеческого благоденствия на земле потребны и некоторые другие знания”.

Сало це, сказати б, загальне місце в адресованому українцям гуморі; наливки наводять на певні роздуми щодо літературного джерела, за яким автор вивчав Малоросію; посилання на “жидів” майже з абсолютною точністю виводить на “Тараса Бульбу”. Янкель, Мардохай і купа їхніх неназваних одновірців є рушіями сюжету, помічниками Тараса Бульби в його намаганнях почути останні слова Остапа. “Добре, сынку, добре!” За гроші, але завдяки саме цим людям дістався полковник до Варшави. Назгал Гоголеві не завадило б трохи стриманості в розробці єврейської теми, але героїко-романтичний стиль повісті ні в чому стриманості не передбачав; жодному українофобові не забракло в ній матеріалу для висвітлення “бандитської сутності козацтва” — такого надруковано море. Дві зауваги, щоб завершити цей фрагмент. Перша: Тарас Бульба врятував того Янкеля від козацького гніву ще на початку повісті, фактично — “просто так”; виходить, Гоголь не був аж таким юдофобом, як може здатися. Друга заувага: це Москва має когось учити толерантності до євреїв?

“НЕИСТОВЫЙ ВИССАРИОН”

Белінський був одним із небагатьох російських критиків, хто відразу прийняв і привітав Гоголя, побачивши в його творчості те, чим вона насправді стала: новим словом у літературі. На шпальтах часописів критик боровся за визнання Гоголя полум’яно й пристрасно, за що й заслужив титул “неистового”. “Выбранные места из переписки с друзьями” завершили лінію творчості Миколи Васильовича, пов’язану з його психічною хворобою, і викликали відомий памфлет Белінського. Памфлет став символом віри передової інтелігенції. А в цей час, цей же Белінський... Вибирайте, товариство, один із синонімів, які Даль дає до слова “неистовый”: исступленный, свирепый, зверский, бешеный, яростный, беснующийся, лютый, дикий”. Вибирайте, щоб поцінувати лист, написаний Белінським до Анненкова в грудні 1847 р.: “Вы помните, что верующий друг мой (идеться про Бакунина. — В. В.) говорил мне, что он верит, что Шевченко — человек достойный и прекрасный. Вера делает чудеса — творит людей из ослов и дубин, стало быть, она может из Шевченка сделать, пожалуй, мученика свободы. Но здравый

смысл в Шевченке должен видеть осла, дурака и пошлеца...”. Нагадаю, що на початку квітня 1847 р. Тараса Григоровича заарештували (у справі Кирило-Мефодіївського товариства) і негайно етапували з Києва до Петербурга. Вже 28 травня Микола І затвердив доповідь III відділу про покарання учасників, дописавши до вироку Шевченка: “Под строжайший надзор с запрещением писать и рисовать”. 9 червня поета доставлено в Оренбург. Отже, пише “неистовый”, “Этот хохлацкий радикал написал два пасквиля — один на государя, другой на государыню императрицу... Я не читал этих пасквилей, и никто из моих знакомых их не читал (что, между прочим, доказывает, что они насколько не злы, а только плоски и глупы), но уверен, что пасквиль на императрицу должен быть возмутительно гадок...”. Люди моєї генерації пам’ятають оте “я не читав, але...” з часів газетної кампанії проти “Доктора Живаго” нобелівця Пастернака; Белінський започаткував спеціфичний жанр. Читаємо далі: “Шевченка послали на Кавказ (? — В. В.) солдатом. Мне не жаль его; будь я его судьей, я сделал бы не меньше. Я питаю личную вражду к такого рода либералам”. Одного Шевченка йому замало, і “революционер-демократ” орлиним (з герба) поглядом шукає нових ворогів; пише про це так, як і має писати “беснующийся”: “Одна скотина из хохлацких либералов, некто Кулиш (экая свиная фамилия!) напечатал историю Малороссии (“Повесть об украинском народе”, 1846. — В. В.), где сказал, что Малороссия или должна отторгнуться от России, или погибнуть”. Приготовьтесь — висновок традиційний: “Ох эти мне хохлы! Ведь бараны, — а либеральничают во имя галушек и вареников с свиным салом”.

Нагадаю, що фабула поеми “Сон”, яка так роздратувала обох (монарха і “прогресивного інтелігента”), збігається з фабулою “Ночі перед Різдрвом” — фантастичний політ з України в царський палац, проте карнавальна Гоголівська історія приємніша великодержавному серцю. Ось фрагмент зі сцени, в якій запорожці зустрічаються з Катериною: “— Встаньте! — прозвучал над ними повелительный и вместе приятный голос. — Не встанем, мамо! не встанем! умрем, а не встанем! — кричали запорожцы”. На колінах воно безпечніше... Гоголь народився рівно через 100 років після Полтавської катастрофи: за генетичними критеріями через 5 поколінь, за соціологічними — через 10. З тієї ж генерації й Шевченко — тільки й різниці між ними, що один із кріпаків, а другий із дрібного панства. На щастя, Божий дар не є категорією класовою: відійшовши від казкових інтонацій раннього періоду, Гоголь малює поміщиків убивчим (веселим) пензлем.

Іронія долі: на засланні Шевченка душевно зійшовся з О. Плещеевим (1825—1893), який потрапив у степи за розповсюдження нецензурного “Письма” Белінського до Гоголя. Пізніше, вже в Петербурзі, Плещеев переклав на російську (з чернетки, ще не опубліковані) вірші Шевченка “Минають дні, минають ночі...” і “На панщині пшеницю жала...”. Скидається на те, що обидва, хвалити Бога, ніколи так і не прочитали ганебних слів, написаних Белінським про Кобзаря.

ПРЕЗУМПЦІЯ ГЕНІАЛЬНОСТІ

Повернемося до твору Ю. Косача і сутинки його героя з товариством титулованих хохлів. Після першого інциденту (про який мова на початку статті), “Навіть Ганна Олексіївна зустріла мене на другий день непривтно. Згадавши якось про Сорочинці, вона ненароком підкреслила — батьківщина Гоголь-Яновського, великого і т. д., на що я чистосердечно й уперто прогудів: великого українця. [...] Я викликав тінь геніального Миколи Васильовича, я доказував, що Гоголь думав по-українськи, я твердив, що він глумився над імперією, що він ненавидів Москву і врешті — врешті — у Ганни Олексіївни заблесли перлини сліз. [...] І коли я відходив, безтелесно, мов тать, що вкрався в чуже дозволяв, в темряві коридору мене хтось схопив за руку “Дякую, топ cousin, за Гоголя й за...” Вона не доказала”. Все, що почула простосердечна Ганна Олексіївна, водночас правда і неправда. Гоголь був дуже різний на початку і в кінці літературної кар’єри. Якийсь час йшлося про набуття життєвого і творчого досвіду, пізніше вирі-

шальну роль перебрала на себе психопатологія. Чи думав письменник по-українськомуму? Вочевидь — і по-українськомуму також. Непереборне відчуття рідної мовної стихії (разом з індивідуальним забарвленням власного таланту) визначили стиль письменника, найважливішими ознаками якого є невідповідність синтаксичним і лексичним канонам Карамзіна та Пушкіна (1) і тотальна, — до рівня смислових атомів — іронія (2). Російська критика розкололася в ставленні до першої позиції. Мова Гоголя (яка невдовзі стала питомою ознакою російської в її літературних і побутових реалізаціях) викликала скепсис — від легких жартів щодо хохлацтва до повного неприйняття. Іронія, з систематичними протуберанцями в сатиру, також провокувала шалений спротив, коли йшлося про тих “проживателів”, дозволяючи відчувати свою однозначну великодержавну зверхність. Ось вам Пузатий Пацюк із “Ночі перед Різдрвом”: “...ничего не работал, спал три четверти дня, ел за шестерых косарей и выпивал за одним разом почти по целому ведру. Притом шаровары, которые носил он, были так широки [...] что ног было совершенно незаметно, и казалось — винокуренная кадь двигалась по улице”. Який тут лібералізм, яка філософія, звідки необхідність “отторгнуться от России”? Як не сумно, навіть “передова інтелігенція” — здебільшого — симпатизувала українцям у межах, визначених спільністю слов’янських і православних коренів, водночас вважаючи

лише себе головними носіями слов’янсько-православних ідеалів, поставленими Богом над іншими. Еволюцію Гоголя в цій системі координат можемо прослідкувати за двома варіантами “Тараса Бульби”. Ось передсмертні слова полковника в першому виданні повісті (1835): “— Прощайте, паны-браты, товарищи! — говорил он. — Вспоминайте иной час обо мне. Об участи моей не заботьтесь лето опять, да погуляйте хорошенько!”. А ось “Тарас Бульба”—2 (1842), через сім років: “— Прощайте, товарищи! — кричал он им сверху. — Вспоминайте меня и будущий же весной прибывайте сюда вновь да хорошенько погуляйте! Что, взяли, чертовы ляхи? [...] Постойте же, придет время, будет время, узнаете вы, что такое православная русская вера! Уже и теперь чуют дальние и близкие народы: подымается из Русской земли свой царь, и не будет в мире силы, которая бы не покорилась ему!” Втім — з тієї ж фінальної сцени: “Да разве найдутся на свете такие огни, муки и такая сила, которая бы пересилила русскую силу!”. І йдеться не про плутанину, пов’язану зі, скажіть б, нелегітимним поширенням назви (Київська) “Русь” на Московію; Гоголь написав саме те, що хотів; коли сьогодні там (де нафта і газ) що-небудь називають “русским”, то мають на увазі “свое” — з київськими храмами і філософами включно. Якщо патетика в фіналі “Тараса Бульби” прийнятно виправдана героїчним жанром повісті, то погляньмо на “Мертві душі” (1842). Шахрай і проїдисвіт Чічков покидає сторінку першого тому, густо заселеного різними монстрами, страшенькими через свою буденність. Сам перекупник мертвяків задрімав у бричці; дримає й кучер Селіфан, а слуга “За всё” Петрушка хропе — аж картуз загубив. І... р-раз! “И какой же русский не любит быстрой езды? [...] Эх, тройка! птица тройка, кто тебя выдумал? [...] Не так ли и ты, Русь, что бойкая необоимая тройка несешься? [...] ...и, косясь, постораниваются и дают ей дорогу другие народы и государства”. Звідки ентузіазм,

якщо все, написане Гоголем перед останньою сторінкою “Мертвих душ”, не обіцяє нічого (і підпадає під стерту, але змістовну формулу “сміх крізь сльози”)? Він помиляється, казали з одного боку; він злісний наклепник, кричали з іншого. Хай так; визнаємо Росію взірцем тодішнього і прийдешнього благоденствія. Але ж письменник сам не бачив, не малював і — виходить — не визнавав її такою; звідки мажорний фінал “Мертвих душ”? Аванс?... Одним із відзеркалень життєвої й творчої трагедії Гоголя є те, що доля не дарувала йому здатності справедливо поцінувати свої твори. Радше бідний, ніж багатий; негарний; претензійно й без смаку вбраний, він приїхав з Полтавщини до Петербурга з нечіткими планами щодо майбутньої кар’єри. Попрацювавши писарем у двох департаментах, без успіху спробувавши найнятися в актори, Гоголь зрештою взявся писати. Робив це по-діловому, міркуючи над тим, як малоросійською екзотикою зацікавити тугіший приморожений бомонд — і (насамперед!) заробити трохи грошенят. Перо слухалося його рації, але мало і свою, неконтрольовану логікою, волю: геній пробивався з підсвідомості, на власний розсуд добираючи слова і гуртуючи їх у діамантові намисто. Успіх “Вечорів на хуторі...” (а пізніше циклу “Миргород”) Гоголя і втішив, і здивував, бо цю роботу він робив легко і — так йому здавалося — по-ремісницькому (зокрема — запозичуючи фольклорні мотиви в німецьких казках і в своїх попередників по цеху “малоросійська словесність”). Коли так його хвалить за “дурниці”, то... Експериментальні й дуже нерівноцінні “Петербурзькі повісті” слугували прологом до справжнього (думав Гоголь). Справжніми він начебто визнав “Ревізора” й “Мертві душі”, але на той час, коли робота над ними була завершена, патологічний демон уже володів душею письменника, змушував нехтувати написаним раніше і маніакально зосередитися на продовженні “Мертвих душ”. Це мало бути Слово, яке не постується Біблії. Месіанство, дидактичність і резонерство стали сутністю розмов і листів Гоголя (а останні пізніше перетворилися на матеріал психіатричних експертиз). “Вибрані місця...” мали стати попередньою презентацією ідеології 2-го тому “Мертвих душ”. Провал цієї книги (та її захоплене сприйняття реакційними колами) здивували Гоголя — і фактично знищили його. Божевілля вкладало в пальці перо і змушувало дописувати державницькі дурниці — приший кобилі хвіст — до нової версії “Тараса Бульби”, до “Мертвих душ”; так виникли “Русский царь” і “птица-тройка”. Геній, проте, знав своє і штовхав перо писати правду. Геній переміг: письменник спалив рукопис і вмер. Він збожеволів не через конфлікт між українським і неукраїнським складниками своєї душі: цей конфлікт зумовив лінійну хворобу Гоголя. Те Слово, яке він чув у голові, повинно було ошасливити все людство, якби пощастило його записати. Московський цар мав слугувати письменникові помічником, силоміць запроваджуючи знайдене ним Добро, бо — так бачилося — ні воля, ні освіта, ні релігія не годні були це зробити. “Він — негідник”, — сказав про Гоголя Толстой. “Він — хворий”, — сказав Чаадаєв. “Він геній, він герой”, — скажемо сьогодні ми, пам’ятаючи, як згоряв письменник разом із своїм рукописом. Самотній, нещасний, великий Гоголь...

Отже, знімається кіно... “Тарас Бульба” (1835) чи “Тарас Бульба” (1842)? Між першим і другим варіантом — велика різниця. Другим — детальніше прописаний, має більший обсяг, і в ньому немає тих нісенітниць щодо устрою Січі, яких Гоголь припустився спершу — не до кінця з’ясувавши для себе, що пише героїку, а не карнавал. У переробленій версії вже не 30, а 120 тисяч козаків під проводом Тараса Бульби рушають на ляхів (що надихає, скажімо, на масштабнішу режисуру батальних епізодів). У варіанті 1842 р. зрадник Андрій стає командиром у польському війську і зустрічається з батьком у бою, а не ховається за чужими спинами, як і раніше. Нарешті, у виданні 1835 р. Тарас Бульба гине, можна сказати, буденно; не має під собою вогнища і не має виразної сцени, в якій проголошує і “православную русскую веру”, і “русскую силу”, і “Русской земли царя”. Обмеживши поле зору вимогами кінематографічного ремесла, можна однозначно зупинитися на переробленій версії. Якщо ж ідеться про щось більше, ніж ремесло... Що тут скажемо? Кіно знімається на “православные русские деньги”; поживемо — побачимо.

У статті використано фрагменти з книги “Гоголь, Геній та божевілля”, роботу над якою я розпочав разом із сином Олександром (1958—2005) і яку сподіваюся завершити.

Справжній бестселер українського травознавства — книга “Від рослин — до людини”

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

Зрештою, мова не тільки про звіробій, який названо “травою від 99 хвороб”. Мова про кожну цілющу квіточку, стебельце, корінець та їхній зустрічний потяг до людини. І саме таку аксіому запровадили фундатори народного зцілення Волині Михайло та Іван Носалі, а їхній науково-практичний набуток про лікарські рослини став справжнім унікальним явищем у вивченні та застосуванні скарбів із цілющої скарбниці природи. Частина цього набутку формувалася на дубенських теренах, адже Носалі — батько та син — тривалий час проживали у місті Дубно. Зокрема Михайло Андрійович був священником тутешньої Свято-Іллінської церкви, а Іван Михайлович навчався у Дубенській гімназії. Вдячні земляки-нащадки шанують пам'ять про славних травознаїв. Нещодавно відкрили меморіальну дошку на фасаді медичного коледжу (автор — художник і скульптор Микола Тимчак). Урочистість продовжили науково-краєзнавчі слухання “Від рослин — до людини” у Дубенському замку.

Михайлові Андрійовичу судилося прожити на білому світі 64 роки, з них чотири десятки фундатор народного зцілення на Волині був священником на Холмщині, Могильовщині та Волині. Його родовідне коріння тягнеться із села Розлопи Люблінської губернії (тепер це Польща). Народився він в українській селянській православній сім'ї 12 квітня 1886 року. Навчався у Варшаві в духовному училищі. 1911 року отримав сан священника і парафію у селі Ольховець Холмського повіту. З початком Першої світової війни сім'я Носалів змушена була евакуюватися у глибоку Росію (Могильовську область), де до 1922 року Михайло Носаль був священником і водночас наполегливо займався вивченням, збором і сушінням лікарських рослин, створюючи відповідні сільські артілі з сушарнями.

Переїхавши на Волинь, він тривалий час правив службу Богу в Свято-Іллінській церкві Дубна, а в лютому 1935 року його призначили настоятелем Свято-Успенської церкви в Рівному. Родина оселилася в будинку неподалік храму. Ця хатина хоч і стара, але збереглася й донині. Тодішні парафіяни (а їх чимало) з глибокою теплою і вдячністю згадують священника та його родину. Адже до нього по допомогу зверталися сотні рівнян і ніхто з них не залишився поза увагою. А ще він був проникливим викладачем. Встигав із школярами до Почаєва поїхати, піти на околиці міста, аби навчити збирати лікарське зілля.

Пережив важкі сорокові військові роки, слугуючи церкві та людям. А його останнім прихистком після смерті у 1950-му стало кладовище на околиці села Тютюковичі.

Михайло Носаль разом із дружиною Катериною дали життя чотирьом дітям.

Єдиний, хто підхопив свічку батькових стремлінь, — це Іван. Він здобув відповідну

вищу освіту: 1939 року закінчив аграрно-лісовий факультет Львівського політехнічного інституту. У цьому ВНЗ, до речі, студент на “відмінно” захистив дипломну роботу на тему “Популярні серед населення лікарські рослини Волинського воєводства”. А перед цим Іван Носаль закінчив Дубенську гімназію. Часто батько брав сина “на природу”, де майбутній продовжувач родинних традицій поринав у таїну цілющого світу. З приводу цього Іван Михайлович не раз зауважував, що він “поринав у царину природи, тримаючись за підрясник батька”.

Після закінчення інституту посилено займався науково-дослідницькою діяльністю, продовжуючи вивчення лікувальних властивостей трав. Він

Іван Носаль найбільше цінував ті години, що проводив серед природи, кохався у кожній квітці та стеблиночці, відкривав таїну природи своїм друзям як-от письменнику Євгену Шморгуну (фото 1987 року)

ДО ЗВІРОБОЮ — НА ПОКЛІН...

публікує десятки статей на цю тему в науковій і періодичній пресі, бере участь у конференціях, наукових семінарах. Про Носаль-молодшого пишуть академічні часописи, створюють наукові фільми, його запрошують на наукові форуми за кордон. А він найбільше цінує ті години, що проводить серед природи, кохається у кожній квітці та стеблиночці, відкриває таїну природи своїм друзям. Так було до 17 серпня 1996 року, коли обірвалося життя справжнього натуро-філософа української флори.

Найцінніше, що залишили у спадок Носалі, — це свої книжки про лікарські рослини. Ще в далекому 1926 році Михайло Андрійович уклав перший рукопис, написавши на титульній сторінці: “Лікарські рослини. Збір, сушка, вирощування, а також їх застосування в медицині та ветеринарії шляхом порад та настанов”. Практично шороку цей рукопис поповнювався новими сторінками, однак мова про вихід книжки окремим виданням зайшла лише в 1942 році. Тоді автор поклав надії на письменника та громадського діяча Уласа Самчука, який редагував у Рівному газету “Волинь”. Носаль пише йому (а заодно на адресу видавництва “Волинь”) листа з переконливим проханням видрукувати його багаторічне надбання: “Я завжди був серед народу, який часто густо не мав навіть гроша на лікування. І ні до кого так, як до мене, парафіяни не йшли зі своєю бідю. Зі своїми лікарськими рослинами я був для них народним цілителем. Тому цю книжку про лікарські рослини я уклав якомога простіше і дохідливіше для народу...” На жаль, задум тоді не втілювався у реальність, хоч за настановою Самчука журнал “Сільський хлібороб” у декількох номерах ознайомив читачів із матеріалами о. Михайла під рубрикою “Скарби Волині — лікарські рослини”.

Книжка батька та сина Носалів “Лікарські рослини і способи їх застосування в народі” побачила світ у 1958 році. Вона чи не вперше на українських теренах пробіла мури недовіри, застороги і заборони щодо народної медицини.

Ця хатина хоч у занедбаному стані, але збереглася у Рівному й донині. Можливо, вона у майбутньому стане музеєм...

Цікаво також, що в передмові до книжки академік АН УРСР припустився помилки — називає Михайла Носалья не священником, а агрономом. Але робить він такий крок цілком свідомо. Бо час, коли виходила у світ книжка, позначався наростаючою боротьбою тоталітарного режиму проти релігії. Визнавалася тільки офіційна медицина. Решта вважалася шарлатанством. Отож довелося хитрувати чи, точніше, “жертвувати” саном. Книжка стала популярною не тільки на українських теренах. У 1959 році Держмедвидав перекладає її російською мовою. У 1991 році Петербурзький науковий центр проблем діалогу здійснює перевидання “Лекарственных растений и способов их применения в народе” за авторством М. та І. Носалів.

Останнє десятиріччя свого життя Іван Носаль віддав написанню оновленої, доповненої і, зрештою, переосмисленої книжки “Від рослин — до людини”, що вийшла в київському видавництві “Веселка” 1995 року.

Уже в нинішньому столітті знаковим щодо Носалів став 2003 рік. Тоді було зорганізовано першу виставку під назвою “Життєпис фундаторів народного зцілення Волині М. А. та І. М. Носалів”. Раритетами виставки стали рукописи книжок старшого та молодшого травників, метричні свідоцтва, документи із сімейного архіву. У тому числі й ті, які яскраво засвідчують діяльність сільського батюшки протягом 1919—1931 років у союзі коопера-

Завідувачка відділу виставок Рівненського краєзнавчого музею Галина Данильчук починала організовувати виставку про Носалів

раторів зі створення артілей для заготівлі лікарських рослин.

Серед нагород варто виокремити найпершу — датований 1928 роком похвальний лист міністра сільського господарства Польщі Михайлу Андрійовичу за участь у промислово-рільничій виставці у Володимирі-Волинському в розділі “Плантації лікарських рослин”. А ще серед експонатів вистав-

ки — свідоцтво Волинської єпархії від 21 жовтня про нагородження священника Михайла Носалья золотим наперсним хрестом. На жаль, сам хрест не зберігся. З-поміж особистих речей хочеться виокремити рюкзак, із яким Іван Носаль вирушав на заготівлю цілющого зілля. Вже скільки років пройшло, а він і досі пахне материнкою, сунічинням, звіробоем.

Після презентації у Рівному інтерес до Носалів почав зростати. Тепер виставка мандрує по Україні.

Багато говорилося про створення музею Носалів у будинку, в якому мешкав Іван Михайлович із сім'єю і який зберігся досі у місті Рівному по вулиці Шевченка. Хоч ця хата старенька, але після реконструкції вона могла б простояти не один десяток літ. Велася мова навіть про створення цілого музейного комплексу, який включав би в себе бібліотеку й аптеку природи, фотобар, фітоцентр, консультативний центр. Але, на жаль, далі від розмов ця справа не пішла.

Неординарність Носалів, яка межувала з простою, щирою, необтяжливою для інших дивакуватістю, відзначає багато людей. Приміром, о. Михайл попри канонічні постулати дозволяв дівчатам заходити у храм без хустин. Головною вимогою при цьому було — щоб мали гарно доглянуті й позначені простотою зачіски.

У спогадах Юрія Шумовського, відомого на європейських теренах археолога, який добре знався з о. Михайлом, є кумедна розповідь. Юрій Федорович, працюючи у 1941 році в Рівненському історико-краєзнавчому музеї та будучи магістром богослов'я, часто заходив до Свято-Успенської церкви у м. Рівному. Цей храм вважався старовинним ще з часів Богдана Хмельницького, а службу Богу в ньому правив о. Михайло Носаль. “О. Михайло був дуже худий, високий, мав вузьку козячу борідку... Був також неабиякий добряга-чоловік і любив наряд по-батьківськи. Зараз він стояв за аналоєм, говорив проповідь про апостолів Петра і Павла (відбувалося це на Петро-Павлівське свято), картинно пояснював їх життя, навчання і смерть: “Знаєте, дороженьки, коли Христос, слухаючи заповнення апостола Петра про його вірну любов до Нього, сказав, що півень не встане проспіває втретє, як Павло відречеться від Христа, апостол з обуренням заперечив: мовляв, такого ніколи не станеться. І ось коли вели Христа, хтось помітив Павла і запитує в нього, чи він часом не був серед учнів, на що апостол відповів: “Не знаю Його”.

І зразу, як він говорив це, неподалік почулося кукурікання. О. Михайло у цьому мить зробив паузу, набрав у груди повітря, і замість того, щоб продовжити розповідь, несподівано для присутніх на повен голос “проспівав півнем”: “Ку-ку-рі-ку-у...” Потім ще раз... Потім ще... Слухаючи батюшку, я не міг стриматися від подиву та сміху. Внутрішнього, звичайно. Подібне відчуття було і в прихожан, але, до їх честі, жоден не засміявся, не пирхнув, а сприйняв усе, як належить.

Пізніше при нагоді я запитав у Носалья, чому він так вчинив; міг же просто сказати: “Тричі проспівав півень”. Тоді о. Михайло щиро зізнався: він настільки перейнявся проповіддю, настільки правдиво хотів передати зображувальне дійство, що й не помітив, як із людського образу перейшов у півнячий. “Що ж, буває і таке. Головне, що воно не від лукавого...”

Погодьмося: тільки диваки можуть так чинити. Але стосовно таких людей слово “дивак” треба неодмінно писати з великої літери.

І наостанок — про ще одне подивування. На Прикарпатті, у курортному Моршині є один із найбільших в Україні трав'яних ринків. Покупців і продавців — хоч греблю гати. “Бували” клієнти радять: у першого зустрічного лікарських рослин не купуйте, мовляв, можуть тикнути обманку, а ось у цього чоловіка (показують на дядька років під шістьдесят) товар справжній, він по цілющі трави на самий верхок гори ходить... Кожному клієнту він хвилин по п'ять-десять розкаже, яка рослина від яких хвороб. І обов'язково — про рецептуру, співвідношення, дію, застереження. Одразу видно, що чоловік хоче не тільки заробити, а й по-справжньому допомогти ближньому. Одночасно травник апелює до книжки, що лежить на столі. Гортає її — знаходить необхідну інформацію. А книжка терта-затерта майже до дірок. Сторінки у ній, здається, тримаються купи лише на чесному слові.

“Перепрошую, пане... Якщо не секрет, що це у вас за енциклопедія?” — “Та який там секрет, — не забарюється відповідь, — Носалі це... Академіки... Чули про таких?... На них вся наука про лікарські рослини тримається...”

БІЛЯ ВИТОКІВ МАЛИХ РІЧОК НАРОДЖУЄТЬСЯ ЖИТТЯ...

Володимир ГЕТЬМАН,
головний спеціаліст
Державної служби заповідної
справи Мінприроди України

Кожна велика річка творить свою силу з маленьких джерел-потічків, струмочків, невеликих річечок, недоторканих болітець. За Погребищем (біля с. Ординці) на Вінниччині витікає славна, найменована давніми росами, чарівна Рось, поблизу села Розлуч (або с. Вовчого) на Львівщині бере початок стрункий та елегантний Дністер... Мандруючи Україною, обов'язково натрапите на якусь річку і, піднімаючись вгору проти її течії, якщо пощастить, знайдете джерела, звідки вона витікає.

Згадайте опис чудової і прекрасної гадюки-річки Раствавиці у романі Івана Нечуя-Левицького (що зі Стеблева на Росі) в “Миколі Джері”: “Широкою долиною між двома рядками розложистих гір тихо тече по Васильківщині невеличка річка Раствавиця. Серед долини зеленіють розкішні густі та високі верби... От верби отступились од берега і розсипались купали на зеленій траві... нижче од ставка Раствавиця знов повилася між зеленими левадами та вербами, а далі сховалась в дубовий ліс та й утекла в Рось”.

Річки завжди ваблять ліричною красою заплавлених краєвидів (квіткових луків, левад із запашиним духмяним сіном, приміром, розкішного Сейму на Сумщині; нічим особливо не примітної Гнізної на Тернопіллі). Вони меланхолійно зачаровують прозорим сумом схилених над водою плакучих верб — українського символу й невід'ємного елементу національного ландшафту. Під цими вербами понад річкою скільки й пам'яті, з діда-прадіда признаючи побачення закоханих...

Згадаймо коліскове дзюрчання гірського струмка “в головачі” туристської палатки, поставленої на березі, або гомін плавного рівнинного потічка, що біжить до плінного потоку, вздовж берегів якого сніжно-жовтим намістом цвітуть жовті глечики та білі латаття. Як заспокійливо, меланхолійно, врешті поетично, сприймається увечері жаб'яча “симфонія” поблизу ставу і велично, піднесено — грізний клекий водоспад.

Спробуйте забути вранішній сивий туман, що наповнює білою пеленою річкову долину або стелиться понад водним плесом ставка чи озера, а потім пошматований першими променями сонця, пливе над водою легкими білими пушинками. Воістину, без річок неможливо собі уявити опоетизовану українську природу, самобутній національний ландшафт! Розгалужена мережа річок (річкових долин) — невід'ємна риса природних ландшафтів України.

Утім, де що з теорії. Тимчасово і постійно текучі води утворюють рельєф, який називається флювіальним (від лат. слова “флювіус” — текуча вода). Для України він особливо характерний.

Вода тимчасових (струмків) і постійних (рік) водотоків проводить розмив (ерозію), перенесення і відкладання (аккумуляцію) гірських порід.

Річкова долина — лінійна форма рельєфу, утворена ерозійною роботою води. Основні елементи річкової долини — дно і два корінні схили, або корінні береги. Дно заплавної річкової долини складають русло, заплава і “старик” (“старичі”).

Згідно з Водним кодексом України (стаття 79), річки, залежно від водозбірної площі їх басейну, поділяють на великі, середні й малі. До великих належать річки, які розташовані у кількох географічних зонах і мають площу водозбору понад 50 тис. кв. км. До середніх — із площею водозбору від 2 до 50 тис. кв. км. Річки з площею водозбору до 2 тис. кв. км визначені як малі.

Як і річкова долина, русло річки складається з дна і двох схилів (берегів). Основні елементи рельєфу дна русла — плесо і перекати. Плесо (синоніми — вир, ковбаня) — заглиблення на дні русла і знаходиться під увігнутим берегом. Перекат — піщана гряда, яка лежить між двома плесами, перетинаючи русло річки між плясками під кутом 20—30 градусів до повздовжньої осі (фарватера або стрижня).

Річка від витоків до гирла своїм руслом на дні долини постійно звивається (меандрує). Кожна звинна називається меандром. При меандруванні утворюються так звані “старики”, чи “старичі” (старичні озера).

Малі річки складають (як допливи середніх) водний басейн великих. Приміром, його величність Дніпро (у скіфські часи за Геродота — Борисфен, за сарматів на межі I і II тисячоліть — Данапріс, у русів-українців — Славутич). Геродот у своїй “Історії” писав: “Борисфен — найприбутковіша ріка, по її берегах простягаються прекрасні тучні пасовища... Посіви вздовж берегів Борисфену чудові, а там, де земля не засіяна, розляглася висока трава”. Дніпро дуже старий — 700 тис. років тому почала закладатися його річкова долина.

До річок Дніпра північніше Києва на Правобережжі належать праві притоки Прип'яті — Турія, Стохід, Стир, Горинь, Уборть, Уж тощо, на Лівобережжі — річки Десни із Сеймом (Снов, Остер, Убедь, Клевень). На південь від столиці у Дніпро несуть свої води понад 600 річок, серед яких найбільші Рось, Сула, Псел, Ворскла, Тяс(ь)мин, Орель (Оріль), Самара з Вовчою, Інгулець...

На території України ще кілька десятиків років тому налічувалося (за різними даними) 65—71 тис. річок і струмків (63 129 річок) загальною довжиною більше 248 тис. км, із них понад 4 тис. довжиною більше 10 км, у тому числі близько 160 річок — довші за 100 км. Усі вони протікали мальовничими природними ландшафтами.

А що ж сьогодні? Велика кількість річок, особливо малих, замулені (тому обмілили й заросли), засмічені (жалюгідні), а то й погетів

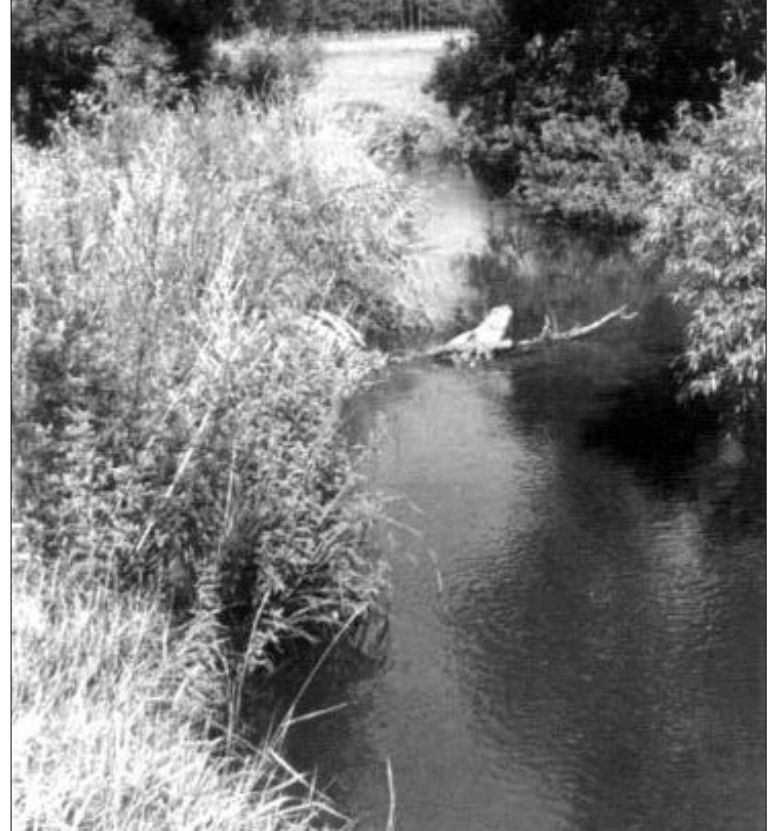
— зникли (закопані у колектори). Гай-гай... А моє покоління пам'ятає, як малими (років 30—40 назад) ми купались у цих річках, бабці в них коноплі вимочували, рядна полоскали...

Недотримання водоохоронного режиму малих річок (зокрема, в південних областях) призвело (у річках довжиною менше 40 км) до їхнього повного замулення. Саме так можна сказати про такі чудові у минулому степові річки, як Великий і Малий Куяльник, Висунь, Мертвовод, Обиточна, Казенний Торезь, Берда, Тилігул, Кодима тощо. Шар мулу в руслах цих річок заввишки 5—7 м.

Руйнуючи красу навколишнього світу, губимо себе і як людей, і як етнос. Адже дика природа, її незаймана краса, величність — предмет національної гордості. І головне — красиво сприйнятний пейзаж містить у собі високий виховний потенціал. Його естетика виховує, вражає. Людина, вбираючи в себе споглядання прекрасного, збагачується духовно. У такому “діалозі” здійснюється, відповідно, інформаційний (інтелектуальний) і духовний (чуттєвий) контакти людини з природою. Так що нинішня зіпсована, “глухоніма” природа вносить відповідні корективи в національний менталітет.

Та все ж, незважаючи на порушення в останні десятиріччя екологічної рівноваги природних річкових комплексів, саме в річкових долинах ще збереглися субкорінні ландшафти з багатим біотичним розмаїттям. Із долин малих річок, власне, започатковується нинішня екологічна мережа — регіональна, національна, європейська — як (коли б не остання!) **спроба врятувати світ від зворотного ходу еволюції — збільшення ентропії і повернення до первинного хаосу.** Бо якщо не буде хоч таких природних ниток чи каналів, то перервуться шляхи переміщення (розселення) живих організмів. Скажімо: нарциси, дзвоники, а з тварин — жуличі, ропухи тощо — потребують суцільних коридорів. Достатньо навіть розриву в кілька метрів, щоб завадити їхньому поширенню.

Світова практика (не всюди такі брудні річки як у нас: **Україна посідає в Європі перше місце за**

“Дівоча краса” річки Унава на Фастівщині (а вище — с. Романівка, такою її ще бачив у дитинстві Максим Тадейович Рильський!).

кількістю технічного бруду на одну людину — за даними Міжнародного інституту менеджменту навколишнього середовища) з охорони малих річок говорить, що відроджувати їх треба через збалансоване (рівномірне) господарювання в межах усього водозбірного басейну. Всі природоохоронні заходи мають бути націлені на відновлення самого природного ландшафту, звідки стікає вода. І найвищим досягненням тут буде — здатність річки до самоочищення (без сторонньої допомоги!).

Та найвразливіше місце будь-якої річки — її витоків, де народжуються малі річки. Внаслідок інтенсивної меліорації земель другої половини минулого століття русла цих річок спрямлені, їхні заплави в багатьох випадках розорані. Саме на цих територіях мають проводитися фітомеліоративні (відновні) заходи: посадка невеликих гайків, перелісків у місцях витоків і водозахисних лісосмуг вздовж верхніх відтинків річкових русел (річищ). Так, залісненню підлягає вся балка (ложбина, лощина), де знаходиться витік. Воно й закономірно: кожний подорожуючий природознавець і знавець ландшафту, навіть у безводному степу, знає: коли на горизонті з'явилися дерева і є зниження у рельєфі, отже, десь близько вода.

Одне з небезпечних причин забруднення малих річок є водна ерозія на водозборі, особливо площинна. Тому деревно-чагарникові (лісові) насадження поблизу водойм сприяють природній фільтрації поверхневих (площинних) стоків із прилеглих схилів і, відповідно, захищають річку (потік) від обміління та заростання водно-болотними рослинами (очерет звичайний, рогіз вузьколистий, куга озерна, сусак зонтичний) і, звичайно ж, від забруднення агрохімікатами, токсичними стоками — не доведи, Господи! — автозаправок, тваринницьких ферм і т. ін. Особливо згубні для екосистем малих річок “відходи” свиногомплексів: вміст біогенів у цих стоках у 2—2,5 рази вищий, ніж у міських комунально-побутових стоках.

Пам'ятаю з власної життєвої практики, як, викладаючи у 80—90-ті роки на природничо-географічному факультеті (сьогодні — Національного педуніверситету ім. М. П. Драгоманова), проходив зі студентами на навчальній практиці із геоморфології та землезнавства (краєзнавства) долинами малих річок м. Києва. Не забулось, як ішли від гирла (місця впадіння у Дніпро) Либеді (навпроти Осокорків) через господарські двори місцевих підприємств, уздовж залізничної колії (яка, власне, й проходить по дну річкової долини) аж до станції “Київ-Волинський”, шукаючи витоків річки. Але так і не вдалося знайти! Шукали — пробірались уздовж потічка Дарницького, що губився у високих заростях очерету: по обидва боки стояли високі непридатні корпуси “Хімволокна”, відгороджені від річки бетонними загородами; стежкою йшли вздовж крутого схилу річкової долини Сирця, від його витоків біля метро “Нивки” аж до впадіння в озеро Опечинь на Оболоні. Не один із студентів у душі гудив “нерозумного” викладача за такі маршрути. Але, мабуть, ніхто з них не вибереться в ці “природні оази” Києва. Та в пам'яті збереглися побачені звалища сміття, захаращеність і сморід від тих річок. Із представників тваринного світу довелося побачити (в долині “красуні” Либеді, за залізничним вокзалом) хіба що сірих пацюків, які вискакували з-під ніг. Що зараз там робиться, можна лише здогадуватися. Мабуть, не краще, ніж два десятиліття тому...

P. S. Але ж саме у малих річках народжується жива вода для Дніпра і питна вода для нації! Не даремно сам набирав (біля пам'ятника Тарасу Григоровичу) навпроти своєї альма-матер цілющу юрську (мезозой, 150 млн. років витримки, з глибини 350 м) артезіанську воду, щоб не пити з-під крана дніпровської — а її ж п'ють щонайменше половина українських громадян. То де ж візьметься здоров'я, звідки? Найхоробріший наш лицар Іван Богун такої води також не пив!..

Із такого потічка народжується праукраїнська Рось (а далі — Біла Церква, Богуслав, Корсунь...)

ПЕРШЕ ВРАЖЕННЯ

Тайса БУРЛАКА,
голова первинного осередку
ВУТ “Просвіта” у Київському
педколеджі імені К. Д. Ушинського

“...ВСЕ ЗАЛЕЖИТЬ
ВІД ЛЮДСЬКИХ ЗІНИЦЬ...”

Що віщував меморіальний концерт із хорових творів Максима Березовського, проведений у Москві 16 квітня 1977 року під зойки репресованих українських душ?

Санкціонований рекевієм на остаточне забуття його імені? Чи просто заспокоєння культурної світової громадськості, що ми, бачте, пам’ятаємо і шануємо своїх славетних? А може, чергове нагадування, що М. Березовський — видатний **російський** композитор? Можливо, все одразу.

Ось тільки зась тоді було навіть довідатися, чому ні царська, ні радянська Росія не спромоглася зібрати, видати й поширити доступну, правдиву й наскільки це можливо повну інформацію про “свого” генія. Зате найпильнішу увагу вона виявила до видатного чеського композитора Й. Мислівечка — сучасника М. Березовського, який був його добрим знайомим по навчанню в Італії. Яка хвилююча й мила до сліз турбота про іноземну, а не свою культуру! Правда, спасибі М. Рицаревій, яка 1983 року вперше за радянського часу пустила у світ серйозну невеличку монографію “М. С. Березовський”, хоч і з багатьма “білими плямами”, хоч і з традиційним твердженням про те, що її книга присвячена “выдающемуся русскому композитору XVIII в.”.

І ось нарешті українська кінематографічна група сміливців дослухалася до Шевченкового заклику *Прочитайте знову тую славу. Та читайте од слова до слова, не минайте ані титли, ніже тії коми, Все розберіть...*

і долучилася до повернення в лоно рідної матері, в українську культуру украденої, пошматованої постаті Максима Березовського.

Зроблено перший, але дуже важливий крок: 4-серійний телефільм “Таємниця маестро” став доконаним фактом (17—19 березня цього року його показав канал ТРК), що своє **перше** вагоме слово про геніального Українця сказав і цей вид мистецтва.

Але наскільки наш телеглядач, пересичений блокбастерами і дешевою попкінокультурою, готовий збагнути, сприйняти й по-справжньому оцінити працю великого творчого колективу?!

В ШИРОКИХ ВІДІБ’ЄТЬСЯ
ВСЯ ЕПОХА...

Немає сумніву, що в “Таємниці маестро” патріотично налаштова-

ТАЄМНЕ СТАЄ ЯВНИМ

Максим Березовський (артист І. Городецький)

ний і вдумливий глядач побачив і почув багато серйозних, яскравих, неординарних речей, явищ, проблем. Насамперед він потрапив у царство чудової музики Великого Маестро — ніжно-ліричної, сумної, веселої, трагічної... Він уперше побачив і почув самого Митця — глибокодумного і палкого, мрійливого і небагато-слівного, чесного і порядного, відданого своїй поетичній музиці...

Думається, уявлення глядачів про єдність зовнішності М. Березовського (до речі, його портрет не зберігся, як і більша частина його спадщини перетворена на попіл або розкидана по всьому світу) і його внутрішнього світу повністю збігаються з працею режисера М. Федюка і грую актора І. Городецького. Всі чесноти головного героя телефільму особливо виокремлюються на тлі жорстокої доби правління Катерини II. Сваюлю, обман, зради, підкупи, інтриганство, переслідування, відкриті й таємні заборони й розправи — ці далеко не всі перелічені методи царювання всесдержительки та її фаворитів майстерно відтворили яскраві актори нашого кінематографа О. Сумська (кн. Тараканова) О. Драч (Кирило Розумовський), Л. Жураківська (Катерина II), В. Борисюк (Фонвізін), О. Борох (Каміла) та інші.

Перед зором неупередженого глядача плинуть картини злодіянь, спрямованих проти загнаних у безвихідь М. Березовського, його побратимів і прибічників, і проти цілого українського народу. Російському царату вистачило трьох років, щоб фізично знищити Максима Березовського, якому аплодувала вся Італія середини XVIII століття, бо найвищі мистецькі авторитети цієї країни визнали його могутній талант і присвоїли йому високе

звання академіка (тоді йому не було навіть 30-ти років!). Імператриці і її камарильї такі, як М. Березовський, мислячі, самодостатні, тим більше геніальні люди перешкоджали творити чорні справи, бо своєю освітою, культурою вони підкреслювали дикунство і невігластво своїх зверхників. Убивство великої Людини співпало з остаточним скасуванням гетьманства в Лівобережній Україні (1764 р.) і відлученням від справ її останнього гетьмана Кирила Розумовського, з повною руйнацією Запорозької Січі (1775 р.), ліквідацією української адміністрації (1781 р.), українського козацтва (1783 р.)...

Окрім усього побаченого, у “Таємниці маестро” уважний і пильний телеглядач почув сильні дзвони на сполох про великі загрози й небезпеки для існування української культури й державності сьогодні й на майбутнє. Що не безпідставно.

У ЗВУЖЕНИХ —
ЗБІГОВИСЬКО ДРІБНИЦЬ”.

Л. КОСТЕНКО

На превеликий жаль, **непідготовлені, поверхові, байдужі й упереджені** телеглядачі й поставилися до “Таємниці маестро” відповідно до своїх смаків, переконань, рівнів розвитку. **Перші**, не збагнувши колізії фільму, перемкнули на інший канал. **Другі** також знайшли іншу програму, бо не захотіли завантажувати свою голівонку нібито давніми й неактуальними суспільними проблемами. **Треті** не хвилює все українське — мова, культура, історія. **Четверті** настроєні на антиукраїнську чорнуху — а la бузину.

Деякі “знавці” своїми балачками про нединамічність, невидовищність і сірість телефільму прикривають власну духовну наготу і свій художньо-естетичний дальтонізм.

Чи є вади у фільму? Звичайно, є. Але чому відсутність широкого анонсування фільму, обмаль яскравих заставок, недостатня кількість крупних планів та інші несуттєві недоліки повинні затьмарити достоїнства загалом добротної роботи? Це риторичне запитання. Та на нього потрібно давати обґрунтовану відповідь, яка криється у багатьох площинах насамперед, як відомо, у мізерному фінансуванні цього дорогого багатоаспектного проекту.

Звичайно ж, якби коштів було більше, то й відвертих огривів не було б, і серій було б не чотири (!!!), а 344 чи принаймні хоча б 44...

ТО ХТО Ж ГОТОВИЙ
У НАС ПІДНЯТИ З КОЛІН
КІНОІНДУСТРІЮ?

Хіба може змінити на краще стан справ у цій галузі один, хай навіть видатний сценарій телефільму “Таємниця маестро”, авторами якого є П. Мовчан, Ю. Обжелян, Л. Мужук.

Невже сьогодні достатньо зусиль одного телеканалу ТРК, що демонстрував цей фільм, для розвитку найдоступнішого виду мистецтва — кіно?

Доки можливості кіностудії імені О. Довженка працюватимуть на імідж сусідньої держави, а не України, що має чимало талантів у кіновиробництві?

Коли ж українське кіномистецтво позбудеться жебрацтва і матиме щастя й можливість своїми засобами так показати геніальних класиків українського музичного бароко М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя та багатьох інших, як це, наприклад, робить наш хор “Київ” під керівництвом Миколи Гобдича?

Де сучасні Гальшки Гулевичівни, Симиренки, Терещенки, Ханенки, Чикаленки й інші меценати, яким дорога Україна, її минуле, сучасне і майбутнє?

Чому, нарешті, очільники нашої держави не дбають про найосновніше — всебічне утвердження українських духовних цінностей на своїй землі?!

На світлинах — сцени з фільму “Таємниця маестро”.

ції живопису суголосно Марії Приймаченко. Адже всі події життя її веселих персонажів — мандрівки світом, дитячі бешкети, дивовижні пригоди заплетені в гармонійну декоративно-живописну композицію, і тому це не мальований мультим чи ілюстрація до казки, а художнє полотно. І вже за його мотивами діти нерідко придумують свої історії Хоботарок. Тому персональна виставка Олесі Кара-Коці “Хроніки Хоботарок” у київській галереї “Грифон” започаткувала протягом передвеликод-

стві. **Ваші картини наvertsають на ці спогади.**

— Це моя щаслива ідея — Хоботарки, адже коли створюєш щось зовсім інше, дуже просте, лаконічне, яскраве, від того і життя цікавіше, веселіше стає на душі. На відкритті я робила презентацію кожної з картин, адже кожна з них має свою літературну версію, легенду...

— ...чим займаються Хоботарки — мандрують до Лондона чи п’ють турецьку каву.

— Кожну картину я відкривала, як скульптуру, знімаючи записало. Мої маленькі співавтори — діти з музичних шкіл виконали свої композиції на музичних інструментах, діти розповідали свої казки, деякі написали саме про Хоботарок і прочитали їх.

Я провела майстер-клас, одну з картин малювала просто на виставці, це композиція, присвячена Великодню. Історія цієї картини така: дві Хоботарки, Оріся і Парася, художниці, одна з них лівша, а інша — правша. Зазвичай вони розписують метеликів, кожна своє крильце: праве чи ліве. Але цього разу вони розписували курочку, і та курка стала нести писанки. Ось про це картина. Я малювала просто на виставці, це змогли побачити всі відвідувачі, головне, діти. Вони поруч зі мною малювали свої роботи, теж на конкурс. І коли я закінчу полотно, воно займає місце в експозиції.

Створення писанки і вся символіка на ній — традиція ще дохристиянська. Я родом із села Вільшана, що у Черкаській області, там всі традиції зберігаються. Село легендарне, там і Тарас Шевченко був, у Стеблеві І. Нечуй-Левицький. Це краї, сповнені української енергії, мистецької. Я дуже люблю туди їздити, і за легендою мої Хоботарки з’явилися з тих лісів.

І зараз я пишу не лише картини, а й книги про Хоботарок, уже майже половина готова, є 45 ілюстрацій, а буде близько сотні, я планую видати книгу, за цією історією створити мультфільм, плани в мене грандіозні.

— **Якщо відвідувач виставки попрохав хоча б цяточку поставити на картині, яку створюєте, Ви дозволите?**

— Звичайно, якщо це буде автор не вище метр двадцять зросту...

Спілкувалася
Валентина ДАВИДЕНКО

ПИСАНКА З МЕТЕЛИКОВИХ БАРВ

нього тижня низку цікавих акцій, присвячених дітям. Це й презентація кожної картини з казкою від автора та конкурсом дитячих малюнків і літературних творів про Хоботарок, аукціон однієї картини, доступний для всіх, хто має навіть кишенькові гроші, проект “Мій домашній ляльковий театр”, сеанс одночасної гри з шахів на десяти дошках, його провела чемпіонка України, призерка чемпіонату світу дев’ятирічна Юлія Осмак. А художниця Олеся Кара-Коца під час виставки вкотре переконалася, що дітям дуже подобаються картини.

— Бо це їхній персонаж. Діти відкриті, вони говорять те, що думають, мені хочеться бути ближчою до них. Картини написані у досить незвичному стилі, це відкриті, яскраві кольори.

— **Як повернення до Древа життя, тільки в іншому вимірі, яке збагачене сучасними уявленнями, персонажами, кольорами. Те, що дає наснагу людині.**

— Кажуть, мої картини піднімають настрій. Якоюсь доросла людина купила в мене кілька картин одразу, запитую потім: де ж Ви їх розмістили? Це ж має бути в дитячій кімнаті. А вона каже: “Ми їх розмістили у головній кімнаті, нам це подобається. Ми зняли весь класичний живопис зі стін і в нас тепер дитячий світ”.

— **Інколи й дорослим хочеться крадькома покататися на самокаті, як у дитин-**

У департаменті інтелектуальної власності зареєстровано новий художній персонаж — Хоботарку. Київська художниця Олеся Кара-Коца населяє світ своїх полотно лагідними кумедними створіннями в орнаменті вільшанських хвощів і квітів. За настроєм — це первісно-чиста епоха дитинства, бо й адресовані картини дітям. Хоча когось більше зворушує собака у кашкеті Марії Приймаченко — старших чи менших за віком? Кожний вірить своїм відчуттям. А в нинішньому світі діти перейняті часто не лише проблемами дорослого життя, а й засвоюють його не кращі манери, де груба сила заступає місце сердечному добру і милосерддю. Тому дедалі частіше молоді художники звертаються до образів братів наших менших, у яких персоналізують кращі риси дитинства: безпосередність і ширість, співчуття до слабшого, навіть маленькі хитрощі й лукавство постають кумедними і слугують показовим уроком для повчальних висновків. Згадаймо для прикладу серію робіт киянки Тані Горюшиної з її мишками: Вірою, Надією і Любою.

Щодо нинішнього творчого циклу Олесі Кара-Коці, то художниця опановує тему глибше, розвиваючи народно-декоративні тради-

Ганна КОЗАЧЕНКО,
член правління Українського
фонду культури

Сила без грубого тиску, радість життя без сентиментального замилювання, і відчайдушний лет у єдності стихій — усе це живопис Юрія Вінтаєва в галереї “Шарм”. Велика персональна виставка дає можливість уважному глядачеві познайомитися через твори і з самим митцем. Ці картини розповіли нам про людину, сильну духом, яка знає життя без прикрас, у різних його проявах, але для

ВІДКРИТТЯ КРИМСЬКОЇ АТЛАНТИДИ

мистецтва обирає істину — прекрасну й усе-таки незбагненну.

Людина, двічі народжена, гостріше відчуває звуки, запахи, кольори... Юрій Вінтаєв розмовляє кольором так, що відчуваєш обличчям бриз і солоні краплинки моря, здається, теж відчутні на смак, коли стоїш перед цими витворами кількох пленерів. І тому хочеться відступити трохи далі, не відриваючи погляду від полотна, щоб не дріботіти думкою в соковитих, щедрих, наче застигла вулканічна порода, мазках олійних фарб, а осягти всім серцем оцю дивину, яка відкривалася художникові у звичайних, простісінських краєвидах.

Колеги називають картини професора Вінтаєва поемами. Бо в них і справді є щось епічне. Палі, що виступають із води, нагадують рештки античного храму, а будиночки Гурзуфа чи інших кримських місцин ніби зведені з ущільненого до міцності каменю сонячного світла. Нині, коли, здається, весь світ тримається на жіночих плечах, і тільки тому не завалюється остаточно, — оце потужне янське начало в живописних

творах Юрія Вінтаєва видає в ньому гени Атланта. Може, й справді тхось із далеких предків художника врятувався із Атлантиди... Для нього ж більш звичний одяг — світ і тільки, а відкриті всім вітрам пленери ближчі, ніж вишуканість столичних вернісажів. І все ж оця сила, притаманна людям великодушним, вабить студентів, яких навчав він у Харківській академії. Вабить і колекціонерів, які навпереді полюють за новими творчими злетами митця.

Мабуть, є таїна і в географії, бо народився Юрій Вінтаєв у тих місцях, де Ілля Репін писав своїх знаменитих “Бурлаків”. Тож не випадково 2000 року він став першим учасником пленера в Чугуєві, на батьківщині нашого славетного земляка. А ще — очолив пленерну студентську практику в Репінських місцях, навчаючи молодих художників творити сюжетні картини.

Заслужений художник України Анатолій Зорко, якому багато доводилося працювати пліч-о-пліч із Юрієм Вінтаєвим, зауважив, що пленери чистять не тільки палітру, а й душу. Він не бачив іншого та-

кого щирого, надійного, незадрісного товариша. Заслужений діяч мистецтв, професор Харківської академії дизайну та мистецтв, член правління Харківської організації Національної спілки художників України Юрій Вінтаєв і справді абсолютно позбавлений будь-якої зарозумілості. За радянських часів він служив на флоті, і почуття надійного захисту підсвідомо переживає навіть незнайома людина, перебуваючи поряд із ним.

На відкритті персональної виставки живопису в столичній галереї “Шарм” було багато його колег і друзів, але ж і певна кількість київських митців радо знайомилася з цим справді видатним живописцем.

Хоч за основною освітою Ю. Вінтаєв — графік і зачарував мистецтвознавців і поціновувачів мистецтва своїми акварелями, але й живопис відкрився йому широко і повно. Коли з швидких і навіть рвйних мазків густих олійних фарб виникає тиха і ніжна прозорість води. Думається, що художник із флотського свого досвіду знає код чи паролі спілкування з водною стихією, недоступний переважній більшості людства. Але так само і небо, і слобожанські землі з монументальними пагорбами і настельних настроїв рівнинами, і кримські гори, й засніжені ліси мають якісь дуже довірчі стосунки з Вінтаєвим-живописцем. Краєвиди його завжди одухотворені й ніби сюжетні: можна вчитати казкові стосунки між хмарами й деревами, птахами чи зрізами пагорбів. А 60-ліття Великої Перемоги художник — син фронтовика-розвідника — відзначив картиною “Очікування”, яка представляла образотворче мистецтво України в Центральному будинку художника в Москві. Ой, як багато можна домислити, стоячи в тиші перед тією картиною. Але ж сьогодні картини його доступні — не з чужих слів: їх можна без посередника побачити в галереї “Шарм”, яка працює без вихідних із 11 години.

СЛОВО ТАРАСА У КОЖНІЙ ДОЛІ

До уваги наших читачів!

12 квітня цього року, у четвер, о 14.30 у Великій концертній студії Будинку звукозапису і радіомовлення Національної радіокомпанії України в рамках прямої програми “Радіо “Культура” представляє” відбудеться презентація книги “Тарас Шевченко у моєму житті”. Автор проекту та редактор-упорядник — відомий український письменник Олександр Шарварок.

Нагадаємо, що за основу книжки взято радіопередачу з однойменною назвою, яка виходила в ефір по першій програмі Українського радіо протягом 2001 року. Крім виступів, що прозвучали тоді на радіо, до книги включено також розповіді державних діячів, зокрема Президента України Віктора Ющенка, Голови Верховної Ради України Олександра Мороза, яким будуть надіслані запрошення на програму. Книжка містить також розповіді громадських діячів, працівників науки і культури, які засвідчують благотворний вплив творчості Великого Кобзаря на формування їхнього світогляду, національно-патріотичних почуттів та естетичних смаків.

Як і раніше на подібні акції, що проводилися минулого року, до Великої концертної студії запрошуються і наші слухачі, які будуть водночас і глядачами справді мистецького дійства, оскільки в передачі матимуть місце театралізовані фрагменти з творів Тараса Шевченка, а також концертні номери за участю провідних артистів України та оркестру народних інструментів НРКУ. Разом із тим у студії проводитиметься радіовікторина, переможці якої будуть нагороджені книжками та компакт-дисками.

Прес-конференцію вестимуть головний редактор тижневика “Слово Просвіти”, відома поетеса Любов Голота і голова Київської організації Спілки письменників України, головний редактор журналу “Київ” письменник Віктор Баранов.

Отож запрошуємо Вас, шановні друзі, до Великої концертної студії і безпосередньої участі в нашій прямої програмі передачі “Радіо “Культура” представляє”, яка зніматиметься на відео з наступною телеверсією на телеканалі “Культура”.

Адреса Будинку звукозапису і радіомовлення: вул. Леоніда Первомайського, 5-а (триповерховий будинок у дворі). Йти від метро “Кловська”. Вхід вільний. Велика концертна студія чекає на Вас.

Телефон для довідок: 279-37-83.

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Весна
не запізнилась!
І ми —
на вістрі
подій!!!

Фото Олександра Литвиненка

СВІТОВА КУХНЯ

Валентина ДАВИДЕНКО

Сучасні рецепти традиційних грецьких страв використовуються в ресторанній кулінарії багатьох країн Європи. Адаже в їхній основі природні високоякісні продукти, овочі, трави. Однак індустрія харчування нерідко видозмінює оригінал, спрощує чи й замінює складові рецепта. Тож проведення майстер-класів в Україні мало на меті представити справжню грецьку кулінарію на основі типових національних продуктів, таких як оливкова олія, оливки, сир фета, риба, трави, навіть грецьке вино й горілка. До речі, трави, які вживають греки, ростуть і на українській землі. Пан Димітріс Негріс відзначив важливість цієї акції для обох сторін: “Я прийшов із великою радістю у вашу прекрасну країну і почувався тут дуже затишно. Греки сердечно ставляться до України та її народу. Ми хочемо поглибити дружні стосунки наших народів, зокрема, економічні й політичні. Є вже багато спільних програм, і ми вважаємо, що нині сприятливий час зміцнення наших економічних відносин. Ми дуже сподіваємося на це і використовуємо всі засоби, щоб представити наші найкращі продукти і запозичити від вас те, що цікаве для нашої країни. Логіка і філософія, яку ми сповідуємо в розвитку економічних відносин, базується винятково на партнерстві. Звичайно, Греція має ринки в інших країнах, але український ринок ми не сприймаємо як будь-який інший, ми хочемо, щоб наші стосунки на цьому ринку були взаємовигідними”.

Проректор університету з міжнародних зв'язків Валерій Миколайович Сай відзначив, що європейська спрямованість університету виявляється у дружніх зв'язках із багатьма закладами Грецької республіки, зокрема, з відомою системою готелів Aldemar, коледжами “Альпійський центр”, із туристичними компаніями Греції. “Це подія для університету, але вона не поодинокі, бо в нас започатковано традицію проводити майстер-класи, освоєння всіх новацій на рівні світових досягнень і педагогічного процесу. За останні роки було проведено кілька майстер-класів із французькими шеф-кухарями, наш універ-

ВОСЬМИНІГ ПО-ГРЕЦЬКИ

У рамках Днів Греції в Україні Київський національний торговельно-економічний університет провів майстер-клас грецької кухні. У залі зібралися спеціалісти вищої кваліфікації й студенти. Президент Афіньського Клубу шеф-кухарів і віце-президент Грецької Федерації шеф-кухарів Мілтіадіс Карумбас і віце-президент Грецької організації зовнішньої торгівлі, яка займається популяризацією якісної грецької кухні, Димітріс Негріс представили своїм колегам рецепти KERASMA Грецької Середземноморської кулінарії.

сальними закладами, зокрема з Афінами, де студенти проходять стажування або інтегроване навчання. Ця форма співпраці повністю відповідає Болонському процесу. За останні роки було проведено кілька майстер-класів із французькими шеф-кухарями, наш універ-

ситет підписав меморандум із французькою Академією кулінарного мистецтва, де маємо намір створити спільний навчальний заклад. Це один із напрямків підготовки спеціалістів у галузі кулінарії, ресторанного бізнесу. Шеф-кухарі цієї відомої в світі структури вже

двічі організували майстер-класи у нас, ми співпрацювали в організації Французької весни, саме кулінарного аспекту французької культури, представленої в Україні. Україна — це ринок, який розширюється. Зрозуміло, що сьогоднішній потенційна купівельна спроможність не така велика, але це ринок, який розвивається. Тому ресторанний, готельний і ринок туристичних послуг цікавий західним партнерам, а ми добре знаємо, що і Франція, і Греція попереду в цій галузі в Європі. Це взаємний інтерес: адже є ще ринок навчальних послуг. Не секрет, що змагання зростає в цій галузі, і ми намагаємося вчитися у них, але можемо продавати і свої освітянські послуги. Формуються групи викладачів англійською, німецькою мовою, наприклад, при підготовці спеціалістів на рівні MBA вже наші викладачі читають для закордонних англійською і німецькою мовами. Тобто, потяг іде в двох напрямках”.

Президент Афіньського Клубу шеф-кухарів Мілтіадіс Карумбас продемонстрував, як готується грецька страва і з яких продуктів. “У Греції є плантації таких овочів і фруктів, які ми можемо використовувати для здорового харчування. Тут представлено оливкову олію, грецьке вино, грецьку національну горілку уза, два види маслин, абрикоси, національний сир. Походження грецької кухні дуже давнє, сьогодні ми показуємо справжню національну кухню, тому що в різних країнах вона використовується по-різному. Я вибрав страви напередодні великодних свят, а оскільки більшість людей постить, тож почнемо готувати восьминога і пасту”.

Ось кілька рецептів, які запропонував гість із Греції.

Восьминіг із макаронами

Інгредієнти на 6 порцій: 1 кг восьминога, 100 мл білого вина, 2 цибулини, 600 г консервованих помідорів, 1 паличка кориці, 15 горошин чорного перцю, 160 г оливкової олії, 1/2 пучка дрібнонарізаної петрушки, 3 дрібнонарізані зубки часнику, 500 г макарон, сіль, білий перець.

Спосіб приготування: варити восьминога у вині без води на помірному вогні, доки не пустить сік. Потім поріжте на невеликі шматочки і додайте дрібнонарізану цибулю, чорний перець, сіль, білий перець, часник, помідори, корицю, олію і продовжуйте варити, доки восьминіг достатньо не розм'якне. Додайте петрушку і перемішайте. Окремо зваріть макарони в підсоленій воді, процідіть через друшляк, змішайте з восьминогом і його соком і подавайте на стіл.

Манна халва

Інгредієнти на 6 порцій: 250 мл оливкової олії, 250 г манної крупи, 350 г цукру піску, 350 г меду, 850 мл води, шкоринка 1 апельсина чи лимона, 200 г трохи підсмаженого мигдалю, молота кориця.

Спосіб приготування: насипте і розігрійте у маленькій каструлі мед, воду, цукор і апельсинову шкоринку, доки цукор не розплавиться на сироп. Вийміть апельсинову шкоринку. В іншій каструлі з товстим дном нагрійте олію і підсмажте манку, постійно помішуючи. Як тільки вона потемніє, дуже обережно вливайте в неї сироп, помішуючи, доки суміш не відліпатиме від каструлі, потім зніміть із вогню і додайте 2/3 мигдалю. Вилийте суміш у зволожену круглу форму з отвором посередині. Коли застигне, викладіть на блюдо, перекинувши форму. Посипте корицею і прикрасьте рештками мигдалю. Смачного!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА,
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Олександр ШОКАЛО
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)
Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ культури
Валентина ДАВИДЕНКО
270-55-57
Спеціальний кореспондент відділу
культури

Олександр ЄВТУШЕНКО
279-39-55
Відділ просвітницької роботи
Ольга СКРИПІНА
270-55-57

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Черговий редактор
Уляна ГЛІБЧУК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.com.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301214
Загальний наклад — 34000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій поси-
лання на “Слово Просвіти” обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,38 грн.
на 3 місяці — 9,89 грн.
на 6 місяців — 19,18 грн.

